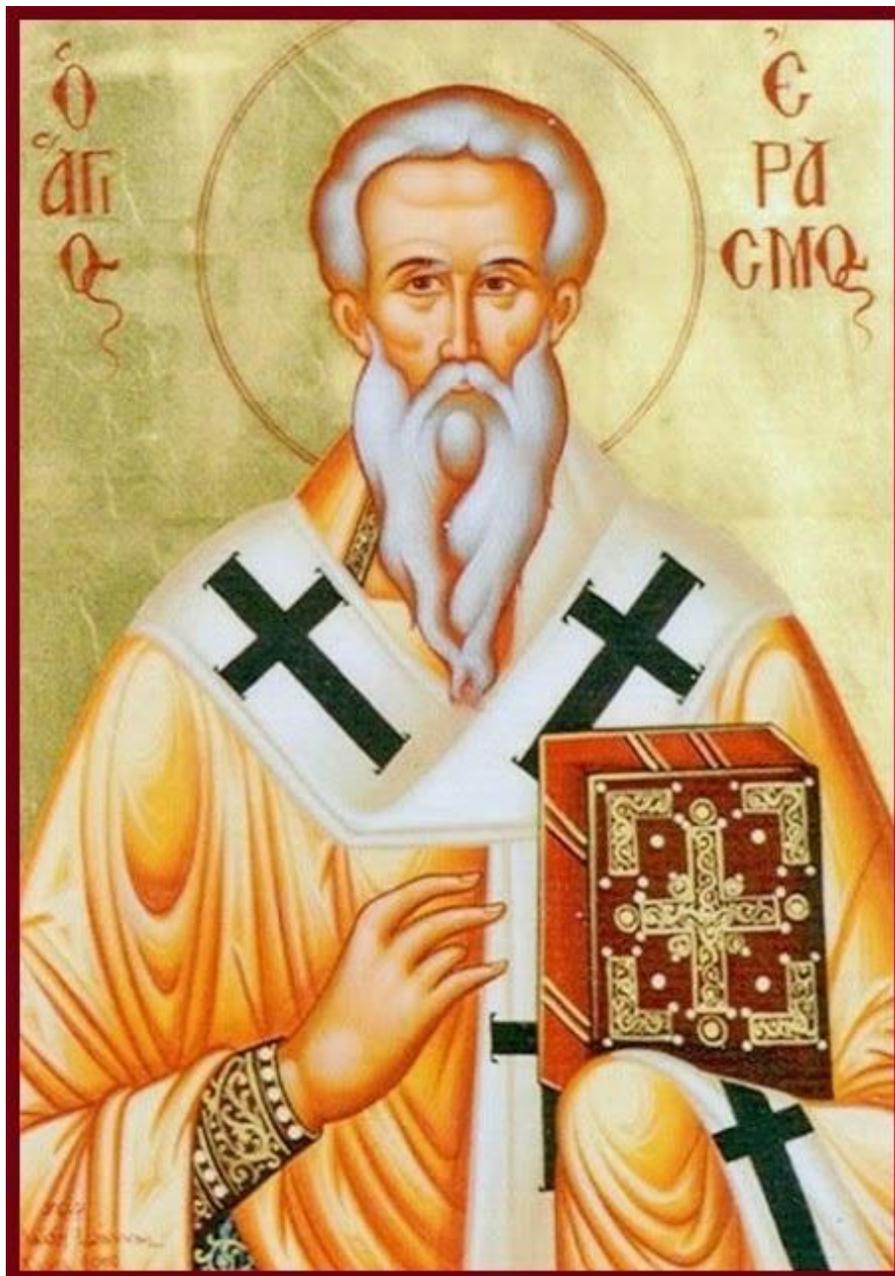

МЕСЕЦА ЈУНА, У 2. ДАН.

СЛУЖБА СВ. СВЕШТ. МУЧ.
ЕРАЗМУ, ЕП. ОХРИДСКОМ
(ДВА ПРЕВОДА СА ГРЧКОГ НА ЦСА);
СЛУЖБА НА ГРЧКОМ,
ВИШЕ ТРОПАРА И КОНДАКА,
ПРОЛОГ, ДВА ЖИТИЈА, И
СЛОВЕНО-БУГАРСКА СЛУЖБА
(РУКОПИС И РАД).

МѢСЯ ІУНІА, ВО Է-Й ДЕНЬ.*1

ПАМЯТЬ С҃ЯГО С҃ЩЕНОМЧНИКА ԵՐԱՅՄԱ,
ԵՍԿՊԱ ՕՒՐԻԴՏՅԱԳՎ.*2

НА [ВЕЛИЦѢЙ] ВЕЧЕРНИ.

По предначинательномъ ѱалмѣ, [поѣмъ]:

Бл҃женъ мужъ: Է-й антѣфонъ.

На Г҃ди, возвѣхъ: поставимъ стѣхъ 5, и поѣмъ стѣхѣры, гласъ Է.

Пѣ: Нѣныхъ чинѣхъ:

Добродѣтелей вмѣстѣлице, чюдеса источникъ, архіереевѣ слава,
страдальцевѣ радваніе, Եрѣзмъ бж҃твенный, вѣхъ насъ вѣрныхъ
созвѣ. вѣселѣ сошѣдшесѣ, вѣсвѣтлѣю сегоу пѣмѣть совершѣемъ.

Оубійцѣ многокѣзненнаго низложивъ, вѣхъ насъ страдальчески
нападешн, Եрѣзме пребл҃женне, тѣчѣми кровей и вѣмѣдрыхъ оученій
твоихъ: свѣрѣи Եретіческихъ ѿгонѣай, вѣрныхъ ѿ сѣхъ свободи.

Архіереевѣ радваніе, страдальцевѣ оудобрѣніе, бл҃гочѣтивыхъ оученій
извѣстнѣйшій хранителю, источникѣ исцѣленій, хр҃стѣ подражателю,
сѣеннѣйше Եрѣзме, достохвѣлнѣю пѣмѣть твою вѣрнѣ совершѣющихъ
сохранѣи.

*1 у словенским Месецословима и Синаксарима свешт.муч. Еразмо Охридски се спомиње 4. маја, а у грчким 2. јуна; како се тада од вајака прославља у самом Охриду [према „Охридском прологу“ свт. Николаја (Велимировића), стр. 418] и овде је овај други датум стављен за дан празновања.

*2 аутор службе је преп. Максим Гр(е)к (спомен 21. јан. и 21. јуна). Приређено према рукопису превода јеромонаха Јована (Максимовића), касније архиеп. Шангајског и Сан-франциског, који је он за време заједничког професоровања у Битољској богословији дао проти Мирку Р. Павловићу да га прегледа и исправи; пронађено у протиној заоставштини, и до сада није објављивано.

Ины стїхїры, [гласъ ѡ подобенъ тѡйже]:*³

Рачїтельнѣйшїй гавїлса єси хрїтѸ, вседобле, стажалъ єси истинноу бжїю премѹдрость, тѣмже ѡ со хрїтомъ сїй блженъ, [со]⁴ аггломъ бесѣдовалъ єси, ѡ ѿ вранъ посылашеа пица твоа, всеблженне, досточѹдне.

Рачїтельнѣйшїй гавїлса єси бгѸ, пребогате, гакъ тогоу бвївъ цркви зиждїтель, даже до послѣднихъ предѣлъ землї, хрїтово євліе возвѣщала ѡ гавлаа, ѡ ко свѣтѸ возвода истиннѣйшемѸ.

Пастырски прелѣпотествовалъ єси, цїенномчїнче хрїтоу, страдальчєскїа подвїги претерпѣлъ єси доблественнѣ, ѡ ѿбѣма⁵ рѹкама вѣнецъ прїемь ѿ ѿбою оукрашала, правдою ѡ прѣдани болѣзненнымн, тѣмъ молї спсїтїса намъ. **Гласъ, гласъ ѿ:**

Иже блгть чѹдесъ съ нбєє прїемь ѡ прелесть їдольскѹю оученьми⁶ ѡблїчївъ, архїерєсѹвъ єси слава ѡ похвала, цїенномчїнче єразме, ѡ всѣхъ ѿчєскїхъ оученїй ѿбразъ. дерзновенїе оубо ѡмѣа къ бгѸ, тогоу молї спсїтїса дшамъ нашимъ. **И нынѣ, бчєнъ [догматїкъ, гласъ тѡйже:**

Втоу тебе не оублжїтъ, прєстїаа дѡо:]⁷

На стїхобнѣ: стїхїры, гласъ ѡ.

По: Гакъ добра:

Рача мудрѣйшаго недѹдющымъ хрїтоу показа тѣ, блженне, бжїтвенноу блгтїю всакъ оубо прїбѣгалай крѡвѸ твоємѸ, єгопрїатне єразме, врачеванїа стрптеї невїдимѹ прїемлетъ. сегѹ ради ѡ нынѣ всї тѣ прїснѹ хвалїмъ, ѡ всесѹдїю твою паматъ совершаемъ, всеславне.

Стїхъ: Оустѣ прѣнагѹ [пѹчатса прємїростн, * ѡ ѡзыкъ єгѹ възглголетъ сѹдъ].⁸

³ наш додатак, нема у изворнику.

⁴ наш додатак, нема у изворнику.

⁵ дато као у савременїм рускїм издањїма, а у изворнику: ѿбѣма.

⁶ дато по чешћем облику у савременїм рускїм издањїма, а у изворнику: оученїамн.

⁷ наша измена, а у изворнику: Бце ты єси лоза [їстиннаа]:

⁸ Пс. 36,30.

Ни глѡдъ, ниже вѣдѡ, ни живѡтъъ ниже смѣртъ, ѿ любвѣ возмѡжетъ
 РАЗЛѢЧІТИ ТѢ⁹ ТВОЕГѡ ВѢКѢ, ВСЕХВА́ЛЬНЕ: ПЛО́ТНІ БО НЕВРѢГЛЪ ѢСІ
 СТРА́ЖЕНІѦ¹⁰ Ѣ ѠГНѦ ПАЛѦЦАГѡ, Ѣ́РАЗМЕ, СВЫ́ШЕ БО РОСѦ ОУ́СТРА́ЖАШЕ¹¹
 ѠКРЕСТЪ ТЕБѢ СТРА́ЖАЮЩЪ ЗА ТВОѦ ТРѢДЫ Ѣ ВѢНЦЫ ПОДАЮЩИ.¹²

Сѣ́пїхъ: ЧѢТНѦ ПРѢДЪ ГДЕ́МЪ * [смѣртъ прѣ́бныхъ ѣ́гѡ].¹³

Сцїенство чѣтноѣ тебе самаго прїнѣлаз ѣсї хрїтѣ, всеблженне: ѣгѡже
 рѡны, премѡдре, не оустрашилѡ ѣсї мѡченїи сѡрѡстѡа, ни
 мѡчителей преценїи, но радѡлаз вопїалаз ѣсї гдѣ твоемѣ Ѣ всѣхъ бѣдъ:
 вѣмъ тѡ Ѣ славлю, вѣїи слѡве, со оцѣмъ Ѣ дѡмъ. **Слѡва, глѡсъ Ѡ:**

Свѣзда возсїа блгочїтїа, ѿ зѡпады слнца ѡвлѡема, во сїителехъ
 ѣ́размъ, Ѣ мглѣ разсѣавъ слѡславлїа, прѣстѡвнѡ кѡ костѡкѣ
 Ѣстиннагѡ правды слнца, хрїта бѣа нашегѡ: Ѣ тамѡ со безплѡтными
 соводѡрѡлаз лїки Ѣ прѣтѡлѣ прѣдстѡвъ трѣцы, ѡкѡ прѣбнѡхъ, ѡкѡ мѣннѡхъ,
 ѡкѡ цїенннѡхъ, Ѣстинны[мъ]¹⁴ дѣанїемъ Ѣ видѣнїемъ, прѡсїтѡхъ намъ
 вѣлїа мїлѡсти, вѣрою совершаюцымъ цїеннѡю ѣгѡ пѡмѡть.

Ѣ нынѣ, бѣенъ, глѡсъ тѡйже:

Творѣцъ Ѣ Ѣзбѡвнтель [мѡй, прѣчїтаа, хрїтѡсѡз гдѣ]:

Тропарь, глѡсъ ѡ:¹⁵

Прѣбнѡ жїзнь твоѡ прошѣлаз ѣсї, премѡдре, ѡдеждѡю цїенствѡ
 оуѡкрасїлаз ѣсї свѣтлѡ, Ѣстоцаѣемъ кровьнѡ¹⁶ мѡченїа, ѣ́разме,
 свЫ́ШЕ ПѡЧЕСТЕЙ ПРѢЧІСТЫХЪ СПѡДѡБНѡСѦ ѢСІ, ПРѢДСТОѦ ТРѢЦѢ, МОЛШНѡСѦ ѡ
 НАСЪ ВОСПѢВАЮЩИХЪ ТѦ.

⁹* ср. Рим. 8,35.

¹⁰* у савременим руским издањїма чешїи облик: стрѡгнїа.

¹¹* или, чешїи облик: прохлѡждѡше.

¹²* не сасвим јасно, можда погрѣшно прѡведено. прїемлющѣ?

¹³* Пс. 115,6.

¹⁴* у [...] наш додатак ради појашњѣња; или: Ѣстинны ?

¹⁵* у руским „Зеленим минејїма“ за јуни, том 1, стр. 66, тропар прѡведен мало другачїе: Прѣбнѡ
 житїѣ тѡѡ прошѣлаз, мѡдре, * свѣтлымъ оуѡкрасїлаз ѣсї хрїтѡномъ цїенствѡ. * проливѡа же кровь
 мѣннѡствѡ, ѣ́разме, * спѡдѡбнѡсѦ ѣсї свЫ́ШЕ мѡдѡвѡхъ нелѣстнѡхъ, * Ѣ прѣдстоѦ трѢЦѢ, МОЛШНѡСѦ ѡ
 НАСЪ, ВОСПѢВАЮЩИХЪ ТѦ.

¹⁶* наша изменѡ прѡма савременим руским издањїма, а у изворнїку: кровьнѡ.

НА УТРОНИ.

На Бѣз, гдѣ: тропарь стѣгво, гласъ д:

Прѣбенво жїзнь твою прошелъ єси: [Дважды.]

Гласъ, ѿ нынѣ, бченъ:

Ѹже ѿ вѣка оутраеное:

По а-мъ стїхословїи: стѣдаленъ, гласъ ѿ.

Пѡ: Премудрости ѿ слова:

Рачитель гдѣ ѿвльса, ѿ крѣтѣ на рамо вземь томѣ последовалъ єси, ѿ теченїе скончалъ єси, євѣліе ѿстинно*¹⁷ ѿснво возвѣстїалъ єси, во Ѹхрїдѣ всѣ ѿзѣки просвѣтїалъ єси: тѣмже ѿ вѣнцѣв оудостѡнвса бжѣтвенныхъ, дерзновенїе прїалъ єси, іерарше всехвальне. сегѡ ради зовемъ ти: молї хрѣта бѣа, прегрѣшенїй ѡставленїе даровати, празндующымъ любѡвїю стѣю пѡматъ твою. [Дважды.]

Гласъ, ѿ нынѣ, бченъ, гласъ тойже:

Нбндю дверь ѿ ковчегъ, всестѣю гѡрѣ, свѣтлыѣ ѡблакъ, воспоїмъ нбндю лѣствїцѣ, словесный рай, євнво ѿзбавленїе, вселенныѣ всеѣ велїе сокровнїце, ѿкво єпсєнїе вѣ немъ*¹⁸ содѣласа мїрѣ, ѿ ѡставленїе дрєвннхъ согрѣшенїй. сегѡ ради ѿ вопїемъ єи: молї снѡ твоегѡ ѿ бѣа, прегрѣшенїй ѡставленїе даровати бѣгѡчїтнво поклонѡющимъ прєстѡмѣ ржѣтѣѣ твоемѣ.

По ѳ-мъ стїхословїи: стѣдаленъ, гласъ ѳ.

Пѡ: Бжѣтвенныѣ вѣры:

Бжѣтвенною любѡвїю распалѣемъ, бжѣтвенне єразме, хрѣта возжелалъ єси, євѣліе тѣплво вѣмъ оуаснїалъ єси, люди ненскѣсныѣ ѿзв тьмы ѿзвлєклъ єси, ннзвєрглѣ єси дѣмѡнскаѣ чтїлнцѣ: тѣмже, стѣе, хрѣта бѣа молї, даровати намъ велїю млѣть. [Дважды.]

Гласъ, ѿ нынѣ, [бченъ, гласъ тойже.*¹⁹

^{17*} наша измена, а у изворнику: ѿстинно.

^{18*} у савременим руским издањима чешїи облик: нѣн.

^{19*} богородичан додат произвольно, пошто се у изворнику не даје.

Бжѣтвеннаа скїніа была ѣси сло́ва, ѣдина пречѣтаа мѣти дѣво, ѣтотою
 бл҃г҃лы превозше́дшаа: па́че всѣхъ мене́ персть бѣвша, ѡсквѣрнена
 плѣтскими прегрѣше́ньми, ѡчи́сти мл҃твѡ твои́хъ бжѣтвенными вода́ми,
 подаю́щи ѣтаа, ве́лію мл҃твѡ.]*²⁰

Ванѡ́нѡ вѣ́цы, на Ѣ: ѡ сѣ́агѡ, на Ѣ, гла́сѡ д:

Пѣ́снь ѧ. І́рмо́сѡ:

Мо́ра чермнѡю пѣчи́нѡ, невла́жными стопа́ми, дрѣвнїи пѣшешѣствовавѡ
 и́ль, крѣтосбра́зными мѡѡе́евыма рѣка́ма амалі́ковѡ сїаѡ въ пѣсты́ни
 пове́дїаѡ ѣсть.

Ѣ́разма всевѣ́тлоѡ торже́ствѡ возе́авши, празнолю́бцѡвѡ всѣхъ
 созыва́етѡ на пї́рѡ бжѣтвенный, мзаѡ бо досто́ннѡю прїа́лѡ ѣсть
 врачеванїи́ дарова́нїа.

Вроплѣ́ньми страда́льческихъ крове́й твои́хъ веселїши мї́рѡ ны́нѣ,
 ко̀у̀крѣплѡющимъ дѡха́ и́сточникомъ, соединѡ́а тѡннствѣннаа,
 цѣнноавлѣ́нне ѣ́разме: сегѡ́ ра́ди всї́ тѡ почита́емъ.

Ѣ́скры бжѣтвенными разжигѡ́емъ, сла́вне ѣ́разме, плѣтскихъ желанїи́
 нѣвѣ́хъ кромѣ́, ѡ послѡшли́вѡ гла́сѡ бжїю, всецѣ́енне, на по́двигъ пра́вѡ
 востѣ́клѡ ѣси́. **Вѣ́чнѡ:**

Ѣ́дина па́че ѣстество́а ро́ждшаа хрї́та ѡ гѡа, ѣтнѣ́й и́ко́нѣ твоѣ́й,
 ѣ́тнѡа, покланѡ́ущихѡ спѣ́аи ѡ ѡ́ всѡкагѡ ѡзба́ви ѡста́внїа,
 мл҃твами твои́ми.

Пѣ́снь г. І́рмо́сѡ:

Веселї́тѡ ѡ тебе́́ цр҃ковь твоѡ́, хрї́тѣ́, зѡвѡщи́: ты́ моѡ́ крѣ́пость,
 гѡи́, ѡ прибѣ́жище, ѡ ѡ̀твѣрже́нїе.

Мѡѡе́а ѡбра́знѣ́ дѣлательными твои́ми добродѣ́тельными тѡ́ мла́да
 всѣ́мъ хрї́то́сѡ показа́, цѣнноавлѣ́нне*²¹ ѣ́разме.

^{20*} сѣдален По полијелеју се у изворнику не даје.

^{21*} у изворнику стоји цѣнносла́вне, а изнад руком преписано (преправљено) у цѣнноавлѣ́нне.

Ты бжѣтвеннѣю, Ѡче, Ѡдежда ѣкѡ ларѡнѡѡ ѡ вѣа кидарѡ^{*22} и подѣрѡ^{*23} прѣѡлѡ ѣснѣ, бѣголѣпнѣнѣнѣшѣнѣ ѣразме.

Ты ѣкѡ мелхѣседекѡ по чѣнѣ^{*24} іерейѡ бѡлѡ ѣснѣ бѡлѣтѣю ѡщѣенѣа, лѣглѡлѣпнѣнѣнѣшѣнѣ ѣразме.

Ѡѡа тѡа тѡннѣственнѡго лѡдемѡ бѣлѡразѡмнѡмѡ хрѣтѡсѡ показѡ, ѣкѡ лѡвраѡма нарѡдѡмѡ, достѡблѣженнѣ. **Бѣченѡ:**

Ты ѣдѣнна ѣщѣнѡхѡ на землѣ бѣлѣнѡхѡ ходѡтанѡца пѡче ѣстѣствѡ мѣнѣ^{*25} бжѣа бѡлѡ ѣснѣ: тѣмѡ тѣнѣ, ѣже рѡдѣнѣа, зѡкѣмѡ.

Сѣдѡленѡ, гѡлѡсѡ ѣ:

Рачѣтель гѡлѡ ѣвѡлѡсѡ: [Пѣсанѡ на ѡѣтрѣнѣ, по ѡ-мѡ стѣхѡслѡвѣнѣ.]

Пѣсѣнѡ ѡ. Ірѡсѡсѡ:

Вознесѣна тѡа вѣдѣвѣши црѣковѡ на крѣтѣ, слѣнце прѣвѣнѡе, стѡа вѡ чѣнѣ своѣмѡ, достѡнѣнѡ вѡзѡвѡнѡци: слѡва слѡвѡ тѡвоѣнѣ, гѡдѣнѣ.

Рачѡа тѡа прѣмѡдра недѡдѡгѡнѡцимѡ ѣнѣсѡ дарѡвѡ, и велѣкаго прѣдѣстѡтелѡ вѡпѣнѡнѡцимѡ тѣнѣ, бѣопрѣѡчѣнѣ ѣразме, крѣпкаго рѡдѣнѣ терпѣнѣа тѡвогѡ.

Млѣдаго спасѣтелѡ тѡа вѡ нѡждахѡ и крѣпкаго побѡрнѣка, Ѡче, ѡкорѡвѡнѡцимѡ^{*26} гѡдѣ показѡ, бѣгомѡдре ѣразме, свѣтѡлѡхѡ рѡдѣнѣ борѣнѣнѣ тѡвоѣнѣ.

Агѣлѡвѡ совѣѣднѣка вѡ вѡшнѣнѡхѡ и дѡма црѣкагѡ свѣтѡла наслѣднѣка ѡпоказѡѣтѡ [тѡа]^{*27} гѡдѣ, бѣозѡвѡннѣ ѣразме, ѣтнѡгѡ рѡдѣнѣ стѡрадѣнѣа тѡвогѡ.

Богѡтѡго свѣтѣнѣльнѣка црѣкѡе и свѣтѡлѡе тѡа слѣнце хрѣтѡсѡ достѡнѣнѡ мѣрѡ показѡ, бѣолѡвѣзнѣ ѣразме: тѣмѡже рѡдѡстѣнѡ поѣмѡ тѡа. **Бѣченѡ:**

^{22*} наглавак (капа) старозаветног првосвештеника – сада митра.

^{23*} горнѡа ѡдежда (долама, огртач) старозаветног првосвештеника – сада сѡкос.

^{24*} ср. Пс. 109,4 и Јевр. 5,6; 5,10; 6,20; 7,11; 7,17; 7,21.

^{25*} наша ѡзмена прѣма сѡвременѣм рускѣм ѡздањѣма, а у ѡзворнѣку: мѣрѡ.

^{26*} наша ѡзмена, а у ѡзворнѣку: ѡкорѡвѡнѣнѡхѡ.

^{27*} наш дѡдатак, нема у ѡзворнѣку.

Соверши́лъ єси, стажáвъ ѿ бѣга вели́кое чѣдо, мѣртѡа оубо Ѣтрока
 воздвѣ́гъ єси воєкрѣ́нїемъ, є́гоже ео роди́тели ѿ вѣ́мъ до́момъ
 просвѣ́тилъ єси, є́разме. **Бѣенъ:**

Истреби́ ісма́нла еъ шѣ́момъ, бѣ́оневѣ́сто, наслѣ́дїе твоє́ єѣ, мечѣ́мъ
 погуби́ти хотѣ́щаго, да вси́ вѣ́селѡ ра́дѣнїа тебѣ́ зове́мъ.

Конда́къ, гла́съ Ѫ.

По: Въ мѣ́твахъ:

Въ вѣ́дѣхъ теплѣ́йшаго застѣ́пника, ѿ проє́щымъ бѣ́гопослѣ́шнаго
 предстáтѣла, є́разма вси́ пѣ́сньми почтѣ́мъ, се́гѡ бо свѣ́тонóсна ѿ
 всепресвѣ́тлаа пáмать воздвѣ́заетъ взывáти: гдѣ, сла́ва тебѣ́. **Їкосъ:**

Вáкъ дово́льнѡ похвалáми вѣ́нчаю бжѣ́твеннаго є́разма, неискѣ́сенъ
 сы́й, ѿсквернѣ́нїа ѿспóлнѣна [ѿмѣ́нїѣ]*³⁴ мѣ́ровѣ́нїа: но ѿ́къ
 ѿмѣ́ю словѣ́съ є́нѣ, гл́голю: є́нїкъ є́нцѣ вселѣ́ннѣю жнвотворѣ́тъ
 свѣ́тлыми лѣ́чями,*³⁵ толи́къ бѣ́онóсецъ Ѣкрестъ просвѣ́титъ безчѣ́сленными
 чѣ́дотворѣ́нїи, пѣ́тъ соверши́въ своегѡ мѣ́чѣ́нїа, ѿже ѿ повелѣ́ваетъ
 взывáти: гдѣ, сла́ва тебѣ́.

Пѣ́снь 3. Ї́мосъ:

Въ пѣ́щи ѡбра́мстїи Ѣтроцы пере́идетѣ́й, любóвїю бѣ́гочѣ́тїа пáче, нѣ́жели
 пла́менемъ ѡпалáемн, взывáхѣ́: блгѣ́венъ єси въ хра́мѣ сла́вы твоє́ѣ, гдѣ.

Дóблественъ ѿвѣ́нїа єси́ вселáвными трѣ́ды ѿ любѣ́зныи мѣ́нникъ,
 ѿ́къ бжѣ́твеннаа блгѣ́тн причáстникъ: лю́демъ бо по́л,*³⁶ рѣ́къ єси́:
 блгѣ́венъ єси́ въ хра́мѣ сла́вы твоє́ѣ, гдѣ.

И́же ѿ нера́зумїа нечестѣ́выхъ мѣ́дъ раздѣ́лѣ́ема ѿвѣ́нїа тобо́ю є́дїи
 погра́мленїе: ты́ бо возвѣ́щаше є́разме: блгѣ́венъ єси́ въ хра́мѣ
 сла́вы твоє́ѣ, гдѣ.

Ты́ ѿзъ бездѣ́шнагѡ ѿвлáема ды́щаца смї́а мѣ́ннїе вопї́ѣ
 ѿгонáеши повелѣ́тельнѡ, гѣ́лцагѡ взывáющыа: блгѣ́венъ єси́ въ
 хра́мѣ сла́вы твоє́ѣ, гдѣ. **Бѣенъ:**

³⁴* наш додатак, нема у изворнику.

³⁵* наша измена, а у изворнику: лѣ́чїи.

³⁶* наша измена, а у изворнику погрѣ́шно: по́люци.

Ръ ѡгнедышащю рѣзѹ бѣвѣ ѡдѣланѣ нагѣ мѣдноздѣннѹю, мѣннице, прогонѡснѹю показѡлѣ ѣсѣ ѡбѣ и ѡпоѣлѣ ѣсѣ, радѡлѣ: блѣбѣнѣ ѣсѣ въ храмѣ славы твоеѡ, гдѣ.

Пѣснь ѱ. Ірмосъ:

Рѣцѣ распростѣрѣ данѣилѣ, львѡвъ зѣднѣа въ ровѣ затчѣ, ѡгненнѹю же силѹ оѹгасѣша, добродѣтелию препѡдѣлѣшеа, блѣгѡчѣтѣа рачѣтели Ѳтроцы, въывѡюще: блѣбѣте, всѡ дѣлѡ гдѣа, гдѡ.

Крѣпкомѹ, ѱже ѡ левѣтѣ прѣводѣтѣа ѡгнѹ бжѣтвенный ѣрѡзмѣ, ѣакоже на водѣ оѹпокоѣнѣа ѡхлаждѣемый показѣетѣ попалѣнѣ врагѡвъ, ѱже не въывѡютѣ: блѣбѣте, всѡ дѣлѡ гдѣа, гдѡ.

Кѣнѣцѣ блѣтѣей ѡ бѣа, мѡдре, прѣлѣ ѣсѣ за страдѣнѣа, и вѣнчѣанный квостѣклѣ ѣсѣ, тлѣнѣе ѡтрахнѣвъ,^{*37} ко ѣгоже ѡзжелѣлѣ ѣсѣ прѣснѡ хрѣтѹ, и въывѡлѣ ѣсѣ: блѣбѣте, всѡ дѣлѡ гдѣа, гдѡ.

Оѹмѣвѣа прѣвѣззакѡнный врагѣ, ѣгдѡ оѹзрѣ ѣрѡзма ко хрѣтѹ рѡнами на чѣтнѡе заколѣнѣе вѣдѡма, и ѡпоѣща со сѣенномѣнникѣ: поѣте гдѡ всѡ тѣарѣ, и прѣвозносѣте ѡ всѡ вѣкѣи. **Бѣенѣ:**

Ѧлютыхѣ наѣхѣ ѱзбѣвѣи, чѣта мѣн дѣѡ, и ненѣкѣсѡбращѣа, и врагѡвъ наѣнѣхѣ погѣвѣи, и въ концѣ потрѣвѣи, да ѡпоѣмѣ въ радѡсти, люѡѡкѣю въывѡюще:^{*38} блѣбѣте, всѡ дѣлѡ гдѣа, гдѡ.

Пѣснь Ѣ. Ірмосъ:

Кѡмень нерѣкѡсѣчѣный ѡ несѣкѡмыѡ горѣ тѣбѣ, дѣѡ, краѣдѣгѡльный ѡсѣчѣлѣ, хрѣтѡсѣ, ѡѡѡдѣпѣвый разѣтѡдѣщѣа ѣстѣствѡ. тѣмѣ вѣселѣщѣа, тѡ, бѣе, вѣлѣчѣемѣ.

Оѹглѣе всѣвѣтлѡе пѡлѣное непѡслѣшѣвѣ бѣвѣ слѣжѣтелѣмѣ ѣдѡльскѣмѣ ѡ самѡгѡ слѡѡѡ ѡзарѣемѣ, сѣеннѡчѣннѣе ѣрѡзмѣ, ѣвѣлѣа ѣсѣ свѣтѡѡѡдѣтель вѣлѣкѣй дѡстѡйнѡ ѡспѣвѡющѣмѣ тѡ.

^{37*} наша измена, а у изворнику погрешно: ѡтрахнѣвши.

^{38*} наша измена, а у изворнику погрешно: въывѡющѣи.

Тѣтѣхъ*³⁹ сладкогласный неизреченныхъ, люди бл҃гоуразумныа и бж҃твенныа дѣланіемъ вѣрѣ набуивый, бг҃овѣдѣніе всѣмъ оумиснилъ єси, цѣнноотайнниче єрѣзме, тѣмъ тѣ вси величаемъ.

Свѣтъ живонорный подаждь совершающимъ твою пѣмать грѣшнымъ пѣвцѣмъ твоимъ, цр҃ковь сохрани неколебимъ, цѣнножвѣнен єрѣзме, да тѣ вси величаемъ. **Вѣен:**

Градъ єгоже оутвердила єси первенствующъ противъ враговъ присно неврежденнымъ соблюди, дѣво, мѣти цр҃кѣ хр҃тѣ, ѿкъ*⁴⁰ вѣселъ, ѿ! вл҃чце, тѣ вси величаемъ.

Възпостіларій.

По: Нѣо свѣздами:

Тѣ чтѣщихъ, єрѣзме, спсѣи твоими мѣтвами ѿ видимыхъ и невидимыхъ враговъ, и всѣкѣмъ нѣжды и всѣкѣмъ вѣды *теченіа тѣ богатѣщихъ*⁴¹ предстѣтелъ. **[Дважды.]**

[Слава, и нынѣ,] вѣен:

Бгородительнице дѣво, земнородныхъ бл҃гое достоаніе, хр҃тіанъ предстѣтельнице, грѣшникъ єдина надеждо, и ѿ мѣрѣ промысленіе, ѿгни свободу ма геенскаго.

На хвалитѣхъ: поставимъ стѣхъ дѣ, и поемъ стѣхѣры, гласъ дѣ.

По: Далъ єси знаменіе:

Рѣвностію распалѣемъ бж҃твенною, бл҃женне єрѣзме, ѿчество ѿставилъ єси и грады проходилъ єси, мѣрноуразуміа видъ стѣжѣвъ и ѿбразъ возложъ на сѣ, оукрашеный и возделѣнный, оутайтисѣ ѿ сміа мѣжешъ, раѣ ѿбнажившаго и въ стѣдъ ѿдѣавшаго первозданнаго члѣвѣка. **[Дважды.]**

^{39*} у изворнику уз горњу реч, која је тсављена на грчком, дато више речи у загради и напоменама: кѣзнѣчникъ, цѣрѣцъ (цѣрѣ) – цврчак, попац. Можда би могло и: свѣрѣкъ (Зор.А.Ст.).

^{40*} можда вместо овогъ боље **да** као и у предходнимъ тропарима.

^{41*} „помало“ нејасно. Можда: стѣжѣвшихъ тѣ богатѣща[го] ?

Терпѣлѣз ѣсн вїемь н терзѣемь, прѣбне, н по плѣти стрѣгѣемь*⁴²
Тверодѣ, ѣ ѣрѣзме, н вз мѣдныа*⁴³ рнзы ѡдѣвѣемь, не ѡрѣклем
 ѣсн вз мѣченїихъ хрїтова бжѣтвеннаго ѣмене: тѣмже н оублѣженъ ѣсн ѣакъ
 страдалецъ доблественнѣйшїй, ѣакъ адамѣнтъ твѣрдый, [н] ѣакъ
 мѣенникъвъ сотрапѣзникъ.

Богѣтство ѡстѣвль мїрское н временное, н плѣти сладострастїа
 ѡбнищавѣа, оудалїлѣа ѣсн вз пѣстынїю, Ѣче: тѣмже н сѣгѣвъ тн
 вѣнѣцъ исплетѣ хрїтосъ, мѣннчества н страданїа, тѣмже насъ помнїа н вз
 мѣтвахъ твоїхъ, тревогѣте, вѣрнѡ твоѡ страданїа почитѣющїхъ,
 приснопѣмѣтне. Глѣва, глѣсѣ ѣ:

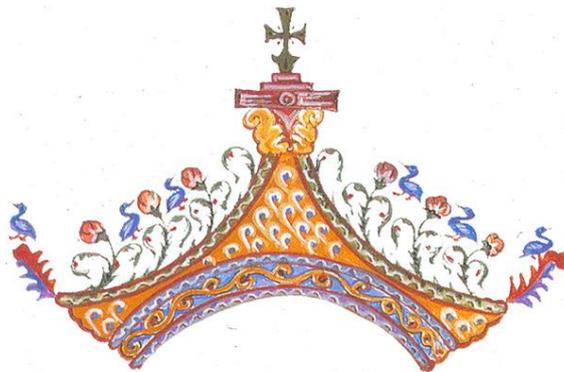
На колеснїцѣ добродѣтелей вѣдѣз, по вѣздѣхъ шѣствѣа, кз нѣнѣй
 ввысотѣ гонѣ*⁴⁴ востѣклѣз ѣсн, премѣдрѡ ѡвѣрглѣз ѣсн
 непостоѣннѣхъ долѣткѣщѣю глѣвѣ. тѣмже н со ѣгглы водворѣшнѣа,
 блженне, свѣтлѡ созерцѣа блженнѣю трїцѣ, предстоѡ ѡ насъ прилѣжнѡ н
 молѣа непрестѣннѡ ѡ вѣрнѡ совершѣющїхъ твою пѣмѣть.

Н нынѣ, бѣенъ, глѣсѣ тѣмже:

Гпїсн ѡ вѣдѣз рабы твоѡ, бѣе, ѣакъ всн по вѣѣ кз тебѣ
 прилѣгѣемъ, ѣакъ нерѣшнѣй стѣнѣ н предстѣтельствѣ.

НА ЛїТУРГїИ.

Глѣжба вѣдѣ стїительскаа.*⁴⁵

^{42*} правилнїе: стрѣжемь.

^{43*} наша измена, а у изворнику: мѣдныа.

^{44*} наша измена, а у изворнику погрешно: гонѣцн.

^{45*} наша измена, а у изворнику: ѡплѣз н ѣвїлїе н причѣстенъ: пїсаны [мїа] ѡктѡврїа вз ѣс-н дѣнь.

СЛУЖБА СЦІЕННОМЧНИКУ ЁРАЗМУ ОХРІДСКОМУ,

ПОЁМАД МЦЯ ІУНІА, ВО Ё-Й ДЕНЬ.*46

[Твореніе прѣвнаго магіма грека (1509).]

НА ВЕЧЕРНИ.

На Гди, возвѣхъ: стѣвнмъ стѣхѡвъ ѿ: и поёмъ стѣхирь подѡбны ѣ глаго [Октѡнха], и ѣ стѡмъ ёразму, глаго ѿ.

Пѡ: Нѣныхъ чинѡвъ:

Добродѣтелей вмѣстѣлице, истѡчникъ чѡдесъ, архіересъ слава, страдальцесъ добрѡта, ёразму вѣтвенный, всѣхъ насъ вѣрныхъ созва. соглаго сошѣдшеса, всевѣтлѡю тогѡ пѡмѣть совершимъ.

Страдальческимъ терпѣніемъ, многокѡзненнаго сокрѡшивъ, тѣлами кровей ѡрошѣши хрѣтѡвѣ црковѣ, и вѣтвенными плетѣнями всемѡдрыхъ догмѣтѡвъ твоихъ ёресей ловитѡвѣ ѡгонѣши, во блгѡчтїи сохраниѣ вѣрныѣ.

Архіересъ красотѡ, страдальцесъ добрѡто, блгѡчтїивыхъ догмѣтѡвъ страже и звѣстнѣйшїй, точенїе исцѣленїй, хрѣтѡвѣ подражателю, сцїеннѣйше ёразме, достохвальнѡю пѡмѣть твою вѣрнѡ совершаюцихъ сохраниѣ.

Слава, глаго ѿ:

Ико блгѣть чѡдесъ съ нѣсе воспрїемъ, и лѣстѣ ѣдѡльскѡю догмѣты ѡбличивъ, архіересъ слава еси и похвала, сцїенномчниче ёразме, и всѣхъ ѡцесъ ѡученїѣ образъ, дерзновенїе имѣѣи къ бгѡ, тогѡ моли спѣтїса дѡшамъ нашымъ.*47

46 превод са старогрчког на цсл [Наталије Бахарева](#) (уступљен нам од [о. Максима Е. Пьякина](#) (Саратов, РФ), после преводиочевог разрешења), наш пренос из гражданског у цсл фронт, и превод фуснотѡ са руског на србски.

47 овај Богородичан у грчком Октоиху се налази на „Господи воззвах“ уторка, 6 гласа. (В цсл. – овде сасвим друге стихире).

И нынѣ, бѣенз, гласъ тѣиже.

По: Кию ѿложивше:

Образъ гнѣва ѣсть паматословіе и ѣроствъ, гнѣва ѣвлѣніе, и мнже и догаждѣній иноплеменницы дерзку скъчѣтъ ѿ оустъ ѿкаанныхъ, тѣмъ творцаго творца повиннаго ѡгню гееникомѣ, ѣакъ речѣно ѣсть. тѣмже, дѣше, бѣдрствѣи, бѣжнѣ ѣроствѣ лютыа, гнѣва, слѣбы и догаждѣніа, и всѣкаго словѣннаго нахождѣніа, бѣею вопиѣщи: вѣще моа, ііси ма.*48

Или: Крѣтѣбѣенз.*49

Судій иілевы судѣмъ смертоноснымъ судитиа тѣ, ііе, ѿсудіша, ѣакъ судіама поставивше на судіщи, мѣртвыа судцаго и живыа, іісе, и пѣлатѣ представіша тѣ, и ѿсудѣютъ прѣжде судѣ, оубы! беззаконніи: и вѣждѣ, и оубзвлѣюа, и соосудѣюа, гдѣ. тѣмже и оумрѣти предпочитѣю, нѣже жити, въ воздыханіихъ, бѣца вопіѣше, ѣдѣне многомѣтнѣ.*50

НА ѸТРЕНИ.

Канѣнъ сѣѣмѣ, [безъ надписаніа], гласъ дѣ:

Пѣснь ѧ. Ірѣмѣс:

Мѣрѣ чермѣю [пѣчѣнѣ, невѣжными стѣпѣми, дрѣвній пѣшешѣствѣавъ иіль, крѣтѣбѣензными мѣѣеѣовыма рѣкама амаліковѣ сѣлѣ въ пѣстѣи повѣдѣлѣ ѣсть].

Срѣзма всѣвѣтлоѣ торжѣствѣѣ, возіѣвше, празднолюбѣцы всѣ созывѣетъ на трапѣзѣ вѣжтвеннѣю. Стрѣтолѣпнѣ*51 во прѣѣтъ иіцѣлѣній дарѣкѣніа.

*48 у грчком Октоиху дана аскетичка стихира јавѣа се Богородичаном на „Господи воззвах“ у понедеѣак увече 6. гласа. А у руском Октоиху Богородичан, као и све стихире на Господи воззвах су друге (а ја сам мислила, да је Октоих преведен један на један!)

*49 овај Крѣтѣбѣенз се налази у грч. бсл. кнѣгама као Крѣтѣбѣенз у ср. веч. 6. гласа. У цса се не налази.

*50 ова стихира се даје у неким грч. службама (4 нов., 6 нов.) као Крѣтѣбѣенз. У руским службама се не налази (ја нисам нашла).

*51 Стрѣтолѣпно – буквални превод. Но ова реч се нигде не среће. Варијанта: по страдањем. Или: подобно страдањем (Зор.А.Ст.).

Вáплáми стpада́льчeскнхъ кровей твоихъ мѣрзъ возвеселáеши, сѣте, оукра́еши пла́ющнмъ и́сточннкoмъ дѣла, сpаствopáеши тáинствeннѣйшáа, сцѣннобвѣтелю образме: тѣмже [тá] вси велнчáемъ.

Искpамн дѣо́внымн воспламенáемъ, сла́вне образме, плóтскнхъ похотѣннй кромѣ, и послáшливъ бѣвъ глáсѹ бжѣю, всесцѣенне, на пóдвнгъ пpавошeствoкaлъ сѣи. **Бчeнз:**

Еднá преестѣствeннoу зaчeншáа хрѣтá гдá, чтнóмѹ oбpазѹ твoемѹ, прeстѣáа, поклaнáющыясá спсѣи и ѿ всáкѣа тлн и́збáвн, млѣтвaмн твоимн.

Пѣснь г. Ирмосъ:

Веселитсá ѿ тебѣ [црковъ твоá, хрѣте, зовѹщи: твѣ моá крѣпостъ, гдн, и прнбѣжнще, и оутверждѣннe].

Мо́уеáа oбpазнoу дѣлaтeльнымн добродѣтельнмн твоимн нóваго тáа хрѣтoсѹ всѣмъ показá, сцѣннолѣпнѣйше образме.

Ты, oче, бжѣтвeннoе оукрашѣннe, ѣкѹ аарóнъ ѿ бѣа кндáръ и поднръ прѣáлъ сѣи, краснoзрáчнѣйше образме.

Ты ѣакоже мелхиседѣкъ по чннд^{*52} иерей бѣлъ сѣи ѿсцѣеннáа блгчтню, а́гглозрáчнѣйше образме.

Оцá тáа тáинствeннaго нарóдѹ блгоразѹмномѹ хрѣтoсѹ показá, ѣкѹ аврáама ѣзбкoмъ, достoблжѣннѣйше образме. **Бчeнз:**

Ты еднáа сѹщымъ на землн ѣже пáче естeствá блгнхъ ходáтанцá, мѣи бжѣа, бѣлá сѣи. тѣмъ тн, рáдѹсáа, вопнeмъ.^{*53}

Сѣдáленъ, глáсѹ д.

Пo: ѣкѹ дóблá въ мѣннцѣхъ:

Рачá мдpѣйшaго недѹгѹщымъ показá хрѣтoсѹ тáа, блжѣнне, бжѣю блгчтню. всáкъ бо прнтекáа[и] къ покpóвѹ твoемѹ, образме бѣопрѣáтне, и́сцѣлeннáа стpѣтѣи невн́днмъ прѣемлетъ. тѣмже вси восхвалáемъ дóблáа пóдвнгн, ѣжеже понeслъ сѣи вѣрою, и бpáнн, сла́вне.

^{52*} ср. Пс. 109,4 и Евр. 5,6; 5,10; 6,20; 7,11; 7,17; 7,21.

^{53*} Последня реч „вопием“ (взываем) вместо приносим (προσάγομεν) разликује дану стихиру од оне у Октоиху, глас 4, недеља, Богородичан воскр. канона на Јутрењу. С крајем „вопием“ (или: взываем, зовем) сусреће се у Минејима.

Слава, ѿ нынѣ, вѣченъ, гласъ тойже:

Ико мѣтвѣ неусыпающѣ и мольбѣ пребывающѣ имѣши, пречѣтаа, ко гдѣ, наплещи оуспѣи, вѣлы оукротѣ ѿкаанныа моеа души, и вьскорби ещѣе срѣце мое оутѣши, ѿтроковице, молю тѣа, и ѡблѣтѣ оумъ мой, ѣако да достоинъ тѣа прославлѣю.*54

Или: Крѣтвѣченъ:

На крѣтѣ тѣа распостѣрта[го] и гвоздьми пригвождаема[го], и вьребрѣ копѣемъ оуазвляема[го] зрѣши мѣти твоа, рыдающѣи, копѣаше: Оубы, чадо возлюбленное, какъ тѣа сонмъ беззаконный оумертвѣи, жизнь ещѣимъ во ѣдѣ подающа[го]. Но востани скоръ, радостотворѣи, иже возлюбилъ еси.*55

Пѣснь ѧ. Ирмосъ:

Вознесѣна тѣа видѣвши [црковь на крѣтѣ, слнце прѣное, етѣа вь чинѣ своемъ, достоинъ взывающѣи: слава силѣ твоѣй, гдѣи].

Цѣлитѣла тѣа мудрѣйша[го] недѣлющымъ иисъ подадѣ, и вѣлѣа предстаѣтѣла восхваляющымъ тѣа, вѣопрѣѣтне еразме, твѣрдагъ ради терпѣнїа твоегѣ.

Гострадѣтельнѣйшаго спасѣтѣла тѣа вь вѣдѣхъ и крѣпкаго побѣрника, ѿче, страждущымъ гдѣ показѣ, вѣносе еразме, славныхъ ради браней твоихъ.

Иггашъ тѣа советѣника вь вѣшнихъ и црѣтѣа твоегѣ славнаго насѣдника гдѣ показѣтѣ, вѣозванне еразме, чѣтнагъ ради страданїа твоегѣ.

Блженнѣйшаго црѣкве свѣтѣльника и слнце славное тѣа хрѣтосъ по достоанїю мїрѣ гавн, вѣодгодне*56 еразме. тѣмже радѣущесѣа, воспѣваемъ тѣа.

Вѣченъ:

Ико влѣстѣющѣи, дѣво, твѣарьми и вѣрныхъ ѡхраняющѣи, агари иначѣдѣа сокрѣши мѣтвѣами твоими, тѣа во еси, пречѣтаа, етѣна и приѣжнице поющымъ тѣа.

54 из Службе свт. Мелетїю, архиеп. Антиохиѣском (12 фебр.), Богородичан на „Господи воззвах“.

55 у грч. Октоиху ово је Крстобогородичан на Стиховѣе 4. гласа.

56 варијанта: вѣонзрдѣне.

ПѢСНЬ ѿ. Ёрмосъ:

Ты, гди, мой, свѣтъ [въ мѣрѣ пришель съи, свѣтъ стѣи, ѡбращай
изъ мрачна невѣдѣнїа, вѣрою воспѣвающїа тѣ].

Держновѣннѡ сѣдїю беззаконнѡцаго пограмилъ съи ты, ёразме
тайнниче,⁵⁷ свинцѹ изливѣемѹ на славне *рамена твоѣ.⁵⁸

Плѣти твоѣи, ѡгнемѹ горѣщїи ѿ бїенїа трѡстїемѹ, ёразме
тайногльбѣльниче, льстївїи погублѣетсѹ, со ёднѡмѣленными ёгѡ.

Гл҃жїтель законнїи, бг҃ѹ знѣемїи ты, ёразме тайнниче,
свѣтонѡсца рѣди⁵⁹ когтѣми⁶⁰ желѣзными рѣдѣла посѣкѣла съи.

Гокрышѣетсѹ врагѹ ѣже ѡ тебе содѣлѣвшимсѹ, ёразме тайнниче,
ѣакѡ радостнѡ⁶¹ прїѣлѹ съи ѡгненѡснѡе ѡмовѣнїе. **БѢЧЕНЪ:**

Гвѣше молѣньми твоїми ѡрѣвлѣны невидимыѹ⁶² ѡгнь ѡдѣла, бже,
на тебе во ѡуповѣемѹ ѿвсїюдѹ воѡемы.

ПѢСНЬ ѿ. Ёрмосъ:

Пожрѹ ти со гласомѹ хвалѣнїа, [гди, цр҃ковь вопїетѹ ти, ѿ вѣсовскїа
крѡве ѡчищшисѹ, рѣди мл҃ти ѿ рѣбрѹ твоїхѹ истѣкшею крѡвїю].

Невреждѣнна ѿ пламене хрт҃осѹ спсе, ѣкоже петрѣ, сохранѣла тѣ, во
ѡутверждѣнїе многнѹхѹ падшнѹхѹ, преестѣственнѣ пѣтеводѣи тѣ,
чт҃не ёразме.

Гвидѣтель странномѹ бж҃ствѹ чѣдесї ѡбвннїтель ревностнїи, *тѣхѹ въ
прѣхѹ претворївѹ,⁶³ ѡ ѡгѡрлїемѹ⁶⁴ искѣшенїи ѡбѣси тѣ, ёразме.

Бѣлїе, ѡзвѣщенѹ ѿ бг҃а, совершилѹ съи чѣдо, ѡтрока ѡумѣрша
бл҃настїїа воздвїглѹ съи, ёгѡже со родїтѣли ѡ со встѣмѹ дѡмомѹ
просвѣтилѹ съи, ёразме. **БѢЧЕНЪ:**

⁵⁷* μυστηλοσ – посвећен у таїне.

⁵⁸* наша измена, а у изворнику: рамене твої.

⁵⁹* овде не сасвим јасна употреба дат. пад. допушта и други превод: „яко светносец, когтїаи ...“

⁶⁰* или: ногтѣми.

⁶¹* сматрам да уместо „καρα“ треба читати „χαρα“.

⁶²* сматрам да треба читати „невидимые“ уместо „невидимо“, што је смисленије.

⁶³* очигледно, хиљаде обраћених свештеномуч. Еразмом, казнивши их.

⁶⁴* наша измена, а у изворнику: ѡжерѣлїемѹ.

Погуби іманна сз шѣмомз,^{*65} бѣгонебѣстнаа, наслѣдіе твоє єіє
мечемз погубити хотѣцаго, да вси соглашю ѣже радѣша тебе
взываемз.

Кондакъ, гласъ ѿ.

Пѣ: Въ мѣтвахъ:

Въ бѣдѣхъ теплѣйшаго заступника, ѿ просящимъ бѣгопослѣдствіаго
предстѣтеля, ѣрѣзма вси пѣсньми почитѣмъ, тогѣ бо свѣтоноснаа
ѿ всепресвѣтлаа пѣмѣть воздвизаетъ звѣти: гдѣ, слава тебе.

Ікосъ [Пѣ: Оубеніи ми ѣзѣкъ]:

Вѣрѣе достѣпнѣ бжѣтвеннаго хвалами оубѣнчѣю ѣрѣзма, ненадѣченъ
сыѣ ѿ рѣзѣмомъ ѿполненъ скверны: ѡбаче ѣакъ єіа ѿ ѿмамъ
словесѣ, глѣблю: ѣакъ колѣкѣ вселеннѣю животворитъ єіаюцими ѣчѣами
єіаце, толікѣ бѣгоносный безконечными тогѣ єіаѣе превосходитъ
чѣдотвореннѣми, мѣченіе скончѣвъ своегѣ, ѿже повелѣваетъ пѣти: гдѣ,
слава тебе.

Пѣснь ѣ. Ірмосъ:

Въ пѣци ѣвраѣмстѣи ѡтроцы [періидѣтѣѣ, ѣлюбѣію бѣгочѣтѣа пѣче,
нѣжелн пламенемъ ѡпалѣени, взывахъ: блѣвенъ єіа въ храмѣ славы
твоєѣ, гдѣ].

Мѣжеественъ ѣвнѣса єіа вселѣвными трѣдѣ ѿ крѣтокъ, мѣннче,
ѣакъ бжѣа блѣти причѣстникъ бѣвз: нарѣдѣмъ бо поѣ, рѣкѣз єіа:
блѣвенъ єіа въ храмѣ славы твоєѣ, гдѣ.

Іже ѡ безѣмѣа нечестѣвѣхъ мѣдѣ почитѣемаа, ѣвнѣса тебе ради
постѣж[ѣ]єніе єдѣи: возгласѣше бо, ѣрѣзме: блѣвенъ єіа въ храмѣ
славы твоєѣ, гдѣ.

Ты ѣвльшагѣа ѡ бездѣшнагѣ^{*66} живѣгѣа єміа возгласѣа,
ѿзгонѣши клѣстнѣ, погубѣцагѣ^{*67} копѣіоцыа: блѣвенъ єіа въ
храмѣ славы твоєѣ, гдѣ. **Бѣченъ:**

^{65*} ср. Пс 9,7.

^{66*} тѣ. идола.

^{67*} наша измена, а у изворнику: погубѣльшагѣа.

Ръ ѡгнедышащю рѣзѣ мѣданѣ нагъ ѡдѣавьса, мѣниче, рогоносѣ
Пѣе показа, и радѣавьса, вопіаше: бл҃гвенъ єси въ храмѣ славы
 твоеѣ, гд҃и.*68

Пѣнь и. Ірмосъ:

Рѣцѣ распротѣръ [данїилъ, львовъ зїднїа въ ровѣ затчѣ, ѡгненнѣю же
 силѣ оугасїша, добродѣтелїю преподѣавьшесѣ, бл҃гочїтїа рачїтели ѡпроцы,
 взывающе: бл҃гвїте, всѣ дѣла гд҃на, гд҃а].

Шмащемѣ прїводитсѣ ѡгнѣ, иже въ конѣцѣ, бж҃твенный
 ѡразмъ, и ѣкѣ на водѣ оупокоенїа, прохладѣемъ, ѣвлѣетъ
 врагѣвъ попаленїе, хр҃тѣ не вопїющїхъ: бл҃гвїте, всѣ дѣла гд҃на, гд҃а.

Рѣнѣцъ бл҃гтей ѿ б҃га, мѣре, воспрїалъ єси страдальчества радн, и
 вѣнценосецъ востѣклъ єси, тлѣнїе ѿвѣргъ, къ томѣ, єгоже
 возжелѣлъ єси всегда, хр҃тѣ, и вопіаше: бл҃гвїте, всѣ дѣла гд҃на, гд҃а.

Беззаконный врагъ ѿ хр҃та оуазвленъ бысть, єгда оузрѣ ѡразма
 ѣзвѣами чїтноѣ заколенїе принѣшавш[а], и зовѣща со мѣничи
 сщеничниками: пойте гд҃а всѣ твѣри, и превозносите во всѣ вѣки. **Бѣенъ:**

Избави насъ ѿ непрїязни, чїтаа б҃гомѣни нескѣсобрѣчнаа, и врагѣвъ
 нашинъ погуби, и въ концѣ потребнї, да радостїю вопїемъ, любовїю
 зовѣще: бл҃гвїте, всѣ дѣла гд҃на, гд҃а.

Пѣнь д. Ірмосъ:

Камень нерѣкосѣчный [ѿ нескѣкомыа горы тебе, дѣво, крадѣгольный
 ѿсѣчѣса, хр҃тосъ, совокѣпнѣвый разстоѣщавьса єстѣствѣ. тѣмъ
 веселѣщесѣ, тѣ, бѣе, величѣемъ].

Оу҃гль всевѣтлѣншїй, пожигѣа идолобж҃ителн нечѣрныа, ѿ
 самагѣ слова ѡзарѣемъ, сщеничнїче, ѣвилсѣ єси, ѡразме
 свѣтководїтель велїй достѣннѣ воспѣвающымъ тѣ.

^{68*} унеколико необичан Богородичан, у ком се не спомиѣ Богородица, но има тему
 Боговаплоѣенїа. Самим своїим постоѣањем овај Богородичан разјашњава сам епод „...в храме
 славы Твоея...“ (који има и другу варијанту: „Еже вопити Тебе, свѣтїй...“, који није сасвим
 схватљив чисто граматички у слов. варијанти која се разилази са грч.)

Цикада медоточнаа незречённых, людемз блгоразумнымз бжїимз
вкѣрою њ дѣлы гвлённый, блгоразумїе вкѣмз оумснївый,
цїенногтайнннче ѣразме, сегѡ радн тѧ всї велнчѧемз.

Гїанїе жнвоносца подѧй совершающымз пѧмать твою, поющымз тѧ
грѣшнымз, црковь сохрани незыблемо, цїенножвїтелю ѣразме, да
тѧ всї велнчѧемз. **Бченз:**

Градз, ѣгѡже оутвердїла єсї, представительствомз твоимз, ѡ враговз
не поруганз прїснѡ соблюди невредїмо, дѣво, мтїи црѧ хрїтѧ, да тѧ
всї соглѧенѡ, ѿ! влчце, велнчѧемз.

На Хвалїтехз: стїхїры, глѧсз ѧ.

По: Нбныхз чнновз:

Любезнѣшїй*69 гвлїса єсї хрїтѧ, всензѧцне, бжїю мдрость
вонстнннѧ воспрїѧлз єсї: сегѡ радн њ копїѧлз єсї хрїтѧ бгѧ, њ со
блговѣстїемз бесѣдовалз єсї мдрѡ, њ ѡ вранѡвз пїца тебѣ
прношѧшесѧ, всеблженне достослѧвне.

Стїхз: Оустѧ прѣнагѡ побчатѧ премїростн, њ єрце єгѡ разумѧ.*70

Любезнѣшїй гвлїса єсї бгѧ, всеблженне, гѧкѡ црквн єгѡ
ѡснователъ сїй, до послѣдннхз концѣвз
землї блговѣстїе хрїтово возвѣщѧѧй њ гвлѧѧй, њ ко свѣтѧ возводѧй
їстнннѣшє.

Стїхз: Чтнѧ предз гдемз смертъ прїнагѡ єгѡ.*71

Пѧстырскн проїѧвз, цїенномчннче хрїтовз, страдѧльчєскїѧ подвигн
подѧлз єсї, доблєственне: њ чрезз ѡвоѡ вѣнєцз прїемз, во ѡвоїхз
оукрашѧемь, * прѧвдѣ њ болѣзнєхз страдѧльчєскнхз: * тѣмже молн
їпїстїсѧ нѧмз.*72

69* грч. Ερασιμος – любезный (милый, возлюбленный).

70* баш овакав стих, саставлен из две строфе Псалтира, или два Прокимана у цсл. текстовима се нигде не сусреѧе.

71* таква варијанта стиха сусреѧе се у грч. текстовима (изворна множина пребачена у једину).

72* текст стихире се скоро подудара са стихиром из Службе свештеномуч. Клименту 24. нов. (код нас 25., нов., а такоѧе та иста стихира у неколико различитом преводу – у служби 23. јан.) и свештеномуч. Власију 11 фебр. (у цсл. Минєју – друга служба), има маѧе разлике и од ње, и од друге.

Ἀκολουθία Ἱερομάρτυρος ΕΡΑΣΜΟΥ ἐπ. Ἀχρίδος,

Ψαλλομένη τῇ 2α Ἰουνίου

Ποίημα ἀγ. Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (1509)

Εἰσαγωγικά

Ἡ Ἀκολουθία αὐτή βρίσκεται στό ὑπ'ἀριθμ.198 χειρόγραφο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Δοχειαρίου. Στόν πολυτελή τόμο τῆς «Παρουσίας» τῆς Μονῆς, ὁ λόγιος μοναχός Θεόκτιστος δημοσίευσε ἄρθρο περί τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς καί ἀνέφερε τό αὐτόγραφο κείμενο τοῦ Βατοπαιδινοῦ Μοναχοῦ Μαξίμου Τριβῶλη, γιά τήν Ἱερά Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Εράσμου. Ὁ Ὅσιος συνέθεσε τήν Ἀκολουθία αὐτή τό 1509 στίς Καρυές τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐνασκούμενος στό Κελλί τοῦ Κωφοῦ.

Σημείωσις ἡμετέρα:

Ἡ Ἀκολουθία στήν σημερινή της μορφή, ἔχει δεχθεῖ ἐλάχιστες ἐπεμβάσεις τονικοῦ ἐνδιαφέροντος (γι' αὐτό καί προστέθηκε ἡ στήξη κατά τούς Καθηγητή Ἰω. Φουντούλη καί Πρωτ. Κων. Παπαγιάννη), ὡς καί τινά ἀβλεπτήματα τῶν ἀντιγραφῶν, μέ πολύ σεβασμό πρός τόν ἅγιο ποιητή της (λόγω τῆς ἐμπειρίας μας τῆς ἀνασυνθέσεως τοῦ Κανόνος πρός τό Ἅγιο Πνεῦμα), καθώς καί στούς προγενεστέρως ἐπ' αὐτοῦ κοπιάσαντες.

Καθηγητής Ἀντ. Μάρκου

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Εἰς τό Κύριε ἐκέκραξα ἰστώμεν στίχους στ' καὶ ψάλλομεν Στιχηρὰ Προσόμοια γ' τοῦ Ἦχου (ἐκ τῆς Παρακλητικῆς) καὶ γ' τοῦ Ἁγίου Ἐράσμου (ἐκ τῆς φυλλάδας τοῦ ἁγ. Μαξίμου).

Ἦχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Τῶν ἀρετῶν τὸ δοχεῖον,* ἢ τῶν θαυμάτων πηγή,* Ἀρχιερέων κλέος,* Ἀθλητῶν ἢ τερπνότης,* Ἐρασμος ὁ θεῖος πάντας ἡμᾶς,* τοὺς πιστοὺς συνεκάλεσεν,* χαρμονικῶς συνελθόντες τὴν παμφαῆ,* τούτου μνήμην ἐκτελέσωμεν.

Αθλητικῇ καρτερίᾳ* τὸν πολυμήχανον,* καταβαλὼν τοῖς ὄμβροισ,* τῶν αἱμάτων ἀρδεύεις,* Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν* καὶ θείαις πλοκαῖς,* τῶν πανσόφων δογμάτων σου,* τοὺς τῶν αἱρέσεων θήρας ἀποσοβεῖς,* ἐν εὐσεβείᾳ συντηρῶν τοὺς πιστοὺς.

Αρχιερέων τερπνότης,* τῶν Ἀθλητῶν καλλονή,* τῶν εὐσεβῶν δογμάτων,* ἀκριβέστατος φύλαξ,* βρῦσις ἰαμάτων, Χριστοῦ μιμητά,* ἱερώτατε Ἐρασμε,* τὴν ἀξιέπαινον μνήμην σου τοὺς πιστῶς* ἐκτελοῦντας περιφύλαττε.

Δόξα. Ἦχος πλ. β'.

Ως τὴν χάριν τῶν θαυμάτων* οὐρανόθεν κομισάμενος* καὶ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων* στηλιτεύσας ἐν τοῖς δόγμασιν,* Ἀρχιερέων ὑπάρχεις δόξα τε καὶ καύχημα,* Ἱερομάρτυς Ἐρασμε* καὶ πάντων τῶν Πατέρων* διδασκαλίας ὑπόδειγμα* παρῶρησίαν ἔχων πρὸς Θεόν,* Αὐτὸν ἰκέτευε* σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὅλην ἀποθέμενοι.

Σύμβολον ὀργῆς ἐστὶ* μνησικακία θυμός τε,* τῆς ὀργῆς ἐμφάνεια,* δι' ὧν καὶ τῶν ὕβρεων τὰ ἀλλόκοτα,* ἀναιδῶς ἄλλονται,* τοῦ οἰκτροῦ στόματος,* τὸν ἐν τούτοις ἐνεργούμενον* ποιοῦντες ἔνοχον,* πυρὸς τῆς γεέννης, ὡς γέγραπται* διὸ ψυχὴ γρηγόρησον,* φεῦγε τὸν θυμὸν τὸν πικρόν,* ὀργὴν, μῆνιν καὶ ὕβριν* καὶ πᾶσαν τὴν δυσώδη ἐκδρομήν,* τῇ Θεοτόκῳ κραυγάζουσα* Δέσποινά μου σῶσόν με.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον ὄμοιον.

Κρίσιν Ἰσραὴλ κριταί,* θανατηφόρον κριθῆναι,* Σὲ Υἱὲ
κατέκριναν,* ὡς κριτόν σε στήσαντες* ἐπὶ βήματος,* τὸν
νεκροὺς κρίνοντα* καὶ τοὺς ζῶντας, Σῶτερ,* καὶ Πιλάτῳ παριστῶσί
σε* καὶ κατακρίνουσι,* πρὸ τῆς δίκης φεῦ! οἱ παράνομοι* καὶ
βλέπουσα τιτρώσκομαι* καὶ συγκατακρίνομαι, Κύριε* ὅθεν καὶ
προκρίνω,* θανεῖν ὑπὲρ τὸ ζῆν ἐν στεναγμοῖς,* ἢ Θεοτόκος
ἐκραύγαζε,* μόνη Πολυέλεε.

ΟΡΘΡΟΣ

Ὁ Κανὼν τοῦ Ἁγίου (ἄνευ στίξεως).

Ωιδὴ α'. Ἦχος δ'. Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον.

Εράσμου ἢ παμφαῆς πανήγυρις, ἐξανατείλασα, τοὺς
φιλεόρτους πάντας συγκαλεῖ, εἰς ἐστίασιν ἔνθεον·
ἀθλοπρεπῶς γὰρ εἴληφε τῶν ἰαμάτων τὰ χαρίσματα.

Ρανίσιν ἀθλητικῶν αἱμάτων σου, εὐφραίνεις κόσμον Ἄγιε, τῇ
ῥωστικῇ τοῦ Πνεύματος πηγῇ, συγκραθεὶς μυστικώτατα,
ἱεροφάντορ Ἐρασμε, διόπερ πάντες γεραίρομεν.

Σπινθῆρσι πνευματικοῖς πυρούμενος, ἔνδοξε Ἐρασμε, τῶν
σαρκικῶν ὀρέξεων ἐκτός, γεγονῶς καὶ ὑπήκοος, Θεοῦ φωνὴ
πανίερε, πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐθυδρομήσας.

Θεοτοκίον.

Η μόνη ὑπερφυῶς κήσασα, Χριστὸν τὸν Κύριον, τοὺς τὴν
σεπτὴν εἰκόνα Σου σεμνή, προσκυνοῦντας περισῶζε, καὶ ἐκ
παντοίας λύτρωσαι, διαφθορᾶς ταῖς ἱκεσίαις Σου.

Ωιδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Μωσέα συμβολικῶς, ταῖς πρακτικαῖς σου ἀρεταῖς νέον σέ,
πᾶσι Χριστὸς ἔδειξεν, ἱεροπρεπέστατε Ἐρασμε.

Σὺ θείαν Πάτερ στολήν, ὡς Ἀαρὼν παρὰ Θεοῦ κίδαριν, καὶ τὸν
ποδῆρη δέδεξαι, ὠραιομορφώτατε Ἐρασμε.

Σὺ ὡσπερ Μελχισεδέκ, κατὰ τὴν τάξιν Ἱερεὺς γέγονας,
ἀγιασμοῦ χάριτι, ἀγγελιομορφώτατε Ἐρασμε.

Πατέρα σὲ μυστικόν, λαῶ εὐγνώμονι Χριστὸς ἔδειξεν, ὡς Ἀβραὰμ ἔθνεσιν, ἀξιομακάριστε Ἔρασμε.

Θεοτοκίον.

Σὺ μόνη τοῖς ἐπὶ γῆς, τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν πρόξενος, Μήτηρ Θεοῦ γέγονας· ὅθεν Σοὶ τὸ χαῖρε κραυγάζομεν.

Κάθισμα. Ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν Μάρτυσιν.

Γατῆρα σοφώτατον,* τοῖς νοσοῦσιν ἀνέδειξεν,* ὁ Χριστὸς σὲ Ἰμάκαρ τῇ θεῖα χάριτι* πᾶς γὰρ προστρέχων τῇ σκέπῃ σου,* θεόληπτε Ἔρασμε,* τὰς ἰάσεις τῶν παθῶν,* ἀοράτως κομίζεται* ὅθεν ἅπαντες* εὐφημοῦμεν ἀγῶνας τοὺς γενναίους,* οὓς ὑπήνεγκας ἐν πίστει* καὶ τὰ παλαίσματα, ἔνδοξε. **Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.**

Ὡς πρεσβείαν ἀκοίμητον* καὶ παράκλησιν ἔμμονον,* κεκτημένη Πάναγνε, πρὸς τὸν Κύριον,* τοὺς πειρασμοὺς κατακοίμισον,* τὰ κύματα πράϋνον* τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς* καὶ ἐν θλίψει ὑπάρχουσαν,* τὴν καρδίαν μου,* παρακάλεσον Κόρη, δυσωπῶ Σε* καὶ χαρίτωσον τὸν νοῦν μου,* ὅπως ἀξίως δοξάζω Σε.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Εν σταυρῷ Σε τεινόμενον* καὶ τοῖς ἥλοις πηγνύμενον* καὶ ἐπλευρὰν τῇ λόγχῃ Σε τιτρωσκόμενον,* κατανοοῦσα ἡ Μήτηρ Σου,* θρηνοῦσα ἐκραύγαζεν* οἴμοι Τέκνον ποθεινόν,* πῶς Σε δῆμος ὁ ἄνομος* ἐθανάτωσε,* τὸν ζωὴν τοῖς ἐν ἄδη χορηγοῦντα;* ἀλλ' ἀνάστηθι συντόμως,* χαροποιῶν οὓς ἠγαπησας.

Ωιδὴ δ'. Ἐπαρθέντα Σὲ ἰδοῦσα.

Γατῆρα σὲ σοφώτατον τοῖς νοσοῦσιν, ὁ Ἰησοῦς παρέσχεν, καὶ ἰμέγαν προστάτην, τοῖς ἀνευφημοῦσί σε, θεόληπτε Ἔρασμε, διὰ τὴν στερόραν καρτερίαν σου.

Συμπαθέστατον σωτήρα σε ἐν ἀνάγκαις, καὶ κραταιὸν ὑπέρμαχον, Πάτερ θλιβομένων, Κύριος ἀνέδειξεν, θεοφόρε Ἔρασμε, διὰ τὰ φαιδρά σου παλαίσματα.

Τῶν Ἀγγέλων σὲ συνόμιλον ἐν ὑψίστοις, καὶ τῆς οἰκείας βασιλείας, φαιδρὸν κληρονόμον, δείκνυσιν ὁ Κύριος, θεόκλητε Ἔρασμε, διὰ τὴν τιμίαν σου ἄθλησιν.

Ὀλβιώτατον λαμπτήρα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ φαινὸν σὲ ἥλιον, Χριστὸς ἐπαξίως τῷ κόσμῳ ἀνέδειξε, θεάρεστε Ἔρασμε· ὅθεν γηθοσύνως ὑμνοῦμέν σε.

Θεοτοκίον.

Ως δεσπόζουσα Παρθένε τῶν ποιημάτων, καὶ τοὺς πιστοὺς φυλάττουσα, τὸ θρέμμα τῆς Ἄγαρ, ἄνελε πρεσβείαις Σου, ὑπάρχεις γὰρ Ἄχραντε, τεῖχος καὶ λιμὴν τοῖς ὑμνοῦσί Σε.

Ωιδὴ ε'. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Ἰταμῶς δικαστὴν ἀνομοῦντα κατήσχυνας, σὺ Ἔρασμε μυστηπόλε, χεόμενος μολύβδῳ τὰ φαιδρά σου μετάφρενα.

Σοῦ βλύσασα ἢ σάρξ, ταῖς τῶν βάκλων αἰκίσεις, φῶς Ἔρασμε μυστολέκτα, ἀμαυροῦται ὁ πλάνος, σὺν τοῖς αὐτοῦ ὁμόφροσιν.

Ἐννομος λειτουργός, τοῦ Θεοῦ γινωσκόμενος, σὺ Ἔρασμε μυστηπόλε, σελασφόρῳ σιδήροις τοῖς ὄνυξι γεγηθῶς κατετέτμησο.

Ῥήγνυται ὁ ἐχθρός, ἐπὶ σοὶ οἷς εἰργάσατα, ὦ Ἔρασμε μυστηπόλε, ὡς τῆ κάρᾳ ἐδέξω, τὸ πυρφόρον περὶ χυμα.

Θεοτοκίον.

Ἦπερθεν Σαῖς λιταῖς, ἀοράτως τοὺς Ἀραβας, πῦρ ἔδεται Θεοτόκε, ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθήαμεν, πάντοθεν πολεμούμενοι.

Ωιδὴ στ'. Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Ἄτρωτον ἐκ τῆς φθορᾶς Χριστὸς διεσώσατο, καθάπερ Πέτρον ἀτηρῶν σε, εἰς πολλῶν ἀνόρθωσιν πεπτωκότων, παραδόξως καθοδηγῶν σε τίμιε Ἔρασμε.

Σύντρομος, τῷ παραδόξῳ γέγονε τέρατι, ὁ σοβαρὸς δικολόγος· τὰς γὰρ εἰς κόνιν ἐναλλαγῆσας, καὶ τὰ κλοῖα τῶν πειρασμῶν ἔώρα σοι Ἔρασμε.

Μέγιστον, χρηματισθεὶς ὑπὸ Θεοῦ τετέλεκας, θαῦμα· θανέντα γὰρ παῖδα τοῦ Ἀναστασίου ἠγειρας· ὄνπερ, σὺν γονεῦσι, καὶ πανοικεῖ ἐφώτισας Ἔρασμε.

Θεοτοκίον.

Ωλεσον τὸν Ἰσμαὴλ μετ' ἤχου Θεόνυμφε, τὴν κληρουχίαν Σου ταύτην, ἀνελεῖν βουλόμενον ἐν μαχαίρᾳ, ἵνα πάντες χαρμονικῶς, τὸ χαῖρέ σοι κράζωμεν.

Κοντάκιον. Ἦχος β'. Τὴν ἐν πρεσβείαις.

Τὸν ἐν κινδύνοις θερμώτατον ἀντιλήπτορα, καὶ τοῖς αἰτοῦσιν εὐεπήκοον προστάτην, Ἦρασμον πάντες ὕμνοις τιμήσωμεν· τούτου γὰρ ἡ φωσφόρος καὶ πανυπέρλαμπρος μνήμη, ἐγείρει κράζειν· Κύριε δόξα Σοι.

Ὁ Οἶκος. Τράνωσόν μου.

Πῶς ἱκανῶς τὸν θεῖον ἐπαίνοις καταστέψω Ἦρασμον, ἄμαθέστατος ὢν καὶ ῥύπου πλήρης τὰς φρένας; ὅμως ὡς ἔχω λόγων ἰσχύος, λέγω ὅτι ἐφ' ὅσον τὴν οἰκουμένην ζωογονεῖ ταῖς φαειναῖς ἀκτίσιν ὁ ἥλιος, τοσοῦτον ὁ θεοφόρος ταῖς ἀπείροις αὐτὸν περιέλαμψε θαυματουργίαις, μαρτύριον ἠνυκῶς ὃς καὶ κράζειν προτρέπεται· Κύριε δόξα Σοι.

Συναξάριον.

Τῇ Β' τοῦ αὐτοῦ μηνός, μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἐράσμου, τοῦ ἐν Χερμελία τῆς Αχρίδος.

Ἦρασμον ἀθλήσαντα σοῦ Σῶτερ χάριν,
ἐρασμῖως τρέχοντα εἰς πόλον δέχου.

Δευτερὴ βιοτῆς ἀπὸ γαίης ἔπτατο θεῖος Ἦρασμος.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, αἱ διὰ τοῦ Ἁγίου Ἐράσμου, πιστεύσασαι τῷ Χριστῷ εἴκοσι χιλιάδες, ξίφει τελειοῦνται.

Κάρας Ἀθλητῶν τὰς ξίφει τετμημένας,
Εὗρης πεσόντων χιλιάδας δις δέκα.

Ταῖς αὐτῶν Ἀγίαις πρεσβείαις Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Ὡιδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Ἄλκιμος ὠφθης, τοῖς παγκλέεσι κόποις καὶ προσηνῆς, Μάρτυς, ἄως τῆς θείας χάριτος μετασχών· τοῖς λαοῖς γὰρ ψάλλων ἔφασκες· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Ὁ ἐξ ἀνοίας, τῶν δυσσεβῶν χαλκὸς τιμώμενος, ὠφθη διὰ σοῦ αἰσχύνῃ τῷ δικαστῇ· ἀνεκῆρυττες γὰρ Ἦρασμε· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Σὺ τὸν φανέντα, ἐκ τοῦ ἀψύχου ἔμπνουν δράκοντα, Μάρτυς ἐκβοῶν ἐλαύνεις προστακτικῶς, ἀνελόντα κραυγάζοντας· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Πυρίπνουν χλαῖναν, ἀμφιεσθεῖς γυμνὸν χαλκότευκτον, Μάρτυς δροσοβόλον ἔδειξας παρευθὺς, καὶ ἐβόας ἀγαλλόμενος· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Ωιδὴ η' . Χεῖρας ἐκπετάσας.

Ροιζοῦντι προσάγεται πυρί, τῷ ἐν τῷ λέβητι, ὁ θεῖος Ἔρασμος, ἐπὶ τοῦ ὕδατος ὡσπερ δέ, ἀναπαύσεως ψυχούμενος, δείκνυσιν ἔκκαυμα ἐχθρῶν, τῶν μὴ κραζόντων Χριστῷ· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Στέφανον χαρίτων ἐκ Θεοῦ, σοφὴ ἀπειλήφας, διὰ ἀθλήσεως, καὶ στεφανίτης ἀνέδραμες, τὴν φθορὰν ἀποσεισάμενος, πρὸς ὄν ἐπόθησας αἰεὶ Χριστὸν καὶ ἔκραζες· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Τέτρωται παράνομος ἐχθρός, Χριστῷ τὸν Ἔρασμον, ὡς ἐθεάσατο, δι' αἰκισμῶν τίμιον σφάγιον, προσαχθέντα καὶ κραυγάζοντα, μετὰ Μαρτύρων ἱερῶν· ὑμνεῖτε τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Λύτρωσαι ἡμᾶς τῶν δυσχερῶν, ἀγνή Μητρόθεε, καὶ Ἀπειρόγαμε, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμᾶς ὠλεσον, καὶ εἰς τέλος ἐξαφάνισον, ἵνα βοῶμεν ἐν χαρᾷ, πόθῳ κραυγάζοντες· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Ωιδὴ θ' . Λίθος ἀχειρότμητος.

Ἄνθραξ παμφαέστατος φλέγων, τοὺς ἀπειθεῖς εἰδωολάτρας, Ἄπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἀγασθεῖς, ἱερομύστα πέφηνας Ἔρασμα, φωταγωγός τε μέγιστος, τοῖς ἐπαξίως ἀνυμνοῦσί σε.

Τέτιξ μελωδὸς τῶν ἀρρήτων, λαῶ εὐγνώμονι καὶ θείῳ, πίστει
διὰ πράξεως δειχθεὶς, θεογνωσίαν πᾶσιν ἐτράνωσας,
ἱερομύστα Ἴερασμα, διὸ σὲ πάντες μεγαλύνομεν.

Σέλας ζωφόρου παράσχου, τοῖς ἐκτελοῦσί σου τὴν μνήμην,
σοῖς ὑμνηταῖς ἀμαρτωλοῖς, τὴν Ἐκκλησίαν φρούρει
ἀκράδαντον, ἱεροφάντορ Ἴερασμα, ἵνα σὲ πάντες μεγαλύνωμεν.

Θεοτοκίον.

Ἦνπερ ἐστερέωσας Πόλιν, πρεσβευτικῶς πρὸς πολεμίους,
τήρησον ἀλώβητον αἰεὶ, Παρθενομήτορ τοῦ Βασιλέως
Χριστοῦ, χαρμονικῶς ᾧ Δέσποινα, ὅπως Σὲ πάντες μεγαλύνωμεν.

Εἰς τὸν Στίχον τῶν Αἰνῶν. Ἦχος α'.

Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Ἐρασμιώτατος ᾧφθης* Χριστοῦ πανάριστε,* τὴν τοῦ Θεοῦ
σοφίαν,* ἐχρημάτισας ὄντως* διὸ καὶ ἀνεβόας Χριστῶ τῶ
Θεῶ* καὶ εὐαγγελίοις ὠμίλεις σαφῶς* καὶ ἐκ κοράκων ἐπέμπετο σοὶ
τροφή,* παμμάκαρ ἀξιάγαστε.

Στ. Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ σύνεσιν.

Ἐρασμιώτατος ᾧφθης* Θεῶ πανόλβιε,* ὡς τῆς Αὐτοῦ
ὑπάρχων,* Ἐκκλησίας δομήτωρ,* μέχρι τῶν ἐσχάτων
τερμάτων τῆς γῆς,* τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον* ἀνακηρύττων καὶ
φαίνων καὶ πρὸς τὸ φῶς,* ἐπανάγων ἀληθέστατα.

Στ. Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τοῦ Ὁσίου Αὐτοῦ.

Ποιμαντικῶς διαπρέψας* ἱερομάρτυς Χριστοῦ,* ἀθλητικούς
ἀγῶνας,* ὑπομείνας γενναίως* καὶ δι' ἀμφοτέρων στέφος
λαβῶν,* ἐν ἑκατέροις κοσμούμενος* δικαιοσύνη καὶ πόνοις
ἀθλητικοῖς* διὸ πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Приложѣніе ѿ:*73

Тропарь, гласъ 3:

Ѡмѹчїтельска[гѡ] гонѣніа стїгнѣтельскѡ[ю] пѡстѡѡ ѡстѡвль, сїѣенный ѣразме, и пѡстынное житїе воспрїимь, и бжїимъ повелѣніемъ вѡлею пришедъ на мѹчѣніе, и мѹкамъ многообразнымъ соудолѣвъ, неповѣдимъ пребывааи, и аггломъ ѣакѡ пѣтръ ѡ темнїцы и ѣакѡ трїе ѡтроцы ѡ ѡгнѡ и збѡвленъ бѣвый, и мѣртѡваго воскресїый, всѡ чѡдесы предивївъ, и многи невѣрїемъ оумѣршылъ дѡшы крещенїемъ воскресївъ, оумолїи ѡ насъ, вѣрнѡ праздношїицѡ стѡю ти пѡмѡть, неповѣдимый стѡтѡтѣрпче!

Кондакъ, гласъ 3:

Двѣмѡ словѣрствѡщїемѡ царѣмѡ и третїемѡ оучителю ихъ дїаволѡ соудолѣвъ ѡ оукрѣплѡщїемъ тѡ хрїтѣ, дивный ѣразме, различнагѡ бїенїа и скѡбелей струганїа и смолѡю вращенїемъ ѡвлѡнїа никакоже оубоѡса, но млтѡвою їдѡлы сокрѡшївъ, и смїевымъ пожрѣнїемъ всѡ невѣрныа оустрашївъ, и во бронѡхъ жженъ, на дїавола ѡгненъ їавїса рѡтнїкѡ, аггльскѡ[ю] пѡмѡщъ ѡ бѣа имѣа, ѣгѡже молїи сїстїи дѡшы чѡдшїицѡ тѡ, неповѣдимый стѡтѡтѣрпче!

Приложѣніе ѿ:*74

Тропарь, гласъ ѡ:

Во гдѡ оустремлѡа [сѡѡ] желїнїа, ѣразме, * їдѡлы прелѣстныа сокрѡшїлѡ ѣси, * и рѡкѡю тѡею двѡ тьмѡ вѣрныцѡ крїтїлѡ ѣси, * и хже сѣчѣ мѣчь гонїтелей: * оўзы темнїчныа и мѡки ѡгненныа претерпѣлѡ ѣси. * радѡшїса, сїенномѣнїче хрїтѡвъ: * радѡшїса, аггле ѡхрїда: * радѡшїса, [вос]прїемый вѣнецъ мїрнагѡ концѡ.

73* твореније руског писца из 16. в. [протопопа Ермолаја – инока Еразма](#), преузето из рада [Татїане Робертѡвне Руди „О гимнографическом наследии Ермолая-Еразма“](#) стр. 210, пренето од нас из гражданског фонта у цсл и минимално граматички редигѡвано.

74* наш превод тропара и кондака од 30. нов. 2018. г. са македонског на цсл., минимално доредигѡван 20. маја 2020. г., преузето са сајта [Православне Охридске архиепископије](#) (у саставу СПЦ). Није нам познато да ли је ово нечије оригално твореније, или превод са грчког.

Кондакъ, гласъ д̣:

Мнѡгаа борєніа твоѡ похвалѡемъ, * ієрѡрше ѡразме, * ѡ вѣнци
твоѡ почитѡемъ, * ѡниже хр̣тѡсѡ дарѡва тѡ, * ѡ немиже [во]
чтнѡ въ вѣрѣ подвижѡлѡ єи.

Ина кондакъ, гласъ ѡ:

Сѡна антїохїи бл҃гоглавна[го], * сѡеннопроповѣдника македонїи
мѡдра[го], * ѡхрїда ієрѡрха знаменїта[го]: * въ подвизѣ ѡ страданїи
повѣдѡва[го], * ѡ вѣрѣ во хр̣та ѡповѣдава[го], * пѣсньми [да]
вѣнчаимъ: * радѡисѡ, достоѡтнїи ѡразме.

Приложєніє г̣:*75

Мѡа маїа, въ д̣-ї дєнь.

Тропарь сѡомѡ мѡнникѡ ѡразмѡ, [гласъ ?]:

Мѡнниче хр̣тѡсѡ ѡразме, * хѡдѡи тѡбѣ дѡшѡ ѡ тѣло ѡкаше
растлїти, * но сѡсѡ твоѡ ѡг҃льски воскресїи ѡ: * тѣмже молиѡ
за ны, * [їже]*76 сїлою хр̣та мѡртвѡи воскресїи, * прокажєннѡи
ѡчїстїи, * ѡ людїє ко сѡсєнїю привѡдїи.*77

ПРОЛОГЪ:*78

Мѡа маїа въ д̣ дѡнь .

Стрѣть сѡагѡ моуѡенника ѡразма .

Оразмѡ бл҃женнїи , ѡмлада хѡ болѡвѡ ѡ заповѣди єгѡ храни . ѡ
ѡпѡстѡвленѡ бѡсѡтѣ єп̣кѡмѡ воградѣ фѡрмиѡсѣ . нечєстїи же царѣ
дѡклатїи , смѡтѣ грады моуѡа хр̣тїани . сѡын же ѡразмѡ
ѡстѡвал прѣѡлѡ ѡ вѣжѡ въ гѡрѣ лѡванѡ , ѡ пребѡсѡтѣ єдѡмѣ лѣтѣ
крѡисѡ . ѡ бѡсѡтѣ ємѡу сѡсѣ гласѣ ѡг҃льскїи , ѡ ѡразме , никтѡ
же сѡлѡ повѣдїтѣ врагїи . ѡдѡ вѡ градѣ своѡи , ѡ дѡбрѣ подвижѡисѡ , ѡ

^{75*} твореније сестринства [Слепченског манастира](#) (МПЦ-ОА у расколу од СПЦ) у превѡду са македонског на цсл. сѡременѡг бугарског химнографа [Петка Т. Хинова](#).

^{76*} могуће изѡоставити, као сувѡшно.

^{77*} наша измєна ради ритмике, а у изворнику: прикѣдшїи.

^{78*} узето из Дѡниконовског „Прѡлога“ за месєц мај, лист 332 обр. - 333. Прѡво штампано издѡнє „Прѡлога“ је ѡбѡвљєно од 1641-1643. године у Москѡи.

прїимешн вѣнѣцъ . ѿдоуцѣ же ѣмоу , оуѣрѣчѣша ѣго вѣннн , ѿ
 вопрошѣша ѣго , коѣго бѣа чѣшн ; ѣразмъ же хрїтїана себѣ ѿповѣда .
 тогда ѣмше ѿнн , прнведѣша ѣго во ѿнтїохїю къ діоклантїанѣ . ѿ
 вопрошѣнъ бѣвъ , ѿ хрїтїана себѣ ѿповѣда . ѿ повелѣ царѣ бнчн ѣго
 жѣзланѣмъ . сѣын же оуѣкорн ѣго . Посѣмъ повелѣ бнчн ѣго шельгамн
 ѡловѣннмн . ѿ ѿакѡ не покорнѣа , скобелмн желѣзнымн ѡцтрогѣша вѣ
 тѣло ѣго . посѣмъ разварнѣша смолѣ ѿ сѣрѣ , ѿ возлїѣша на тѣло
 сѣагѡ , ѿ ннѣако же прнѣоснѣа ѣмоу . мѣчнчель же повелѣ ѣго вѡврецн
 въ темннцѣ ѡбложнѣвъ желѣзы тѣжкнмн . ѿггѣль же гднѣ ѡвѣрзе ѣмоу
 темннцѣ , ѿ разрѣшн сѣаго , ѿ рече ѣмоу , вѣслѣдѣн мнн , да ведѡу тѣ
 во ѿчѣталїю , да ѿ тѣмѡ многн спасѣшн , ѿ прнведѣ ѣго во градъ лѡкїнн ѿ
 ѡспѣвн ѣго тѡу . ѿ оуѣа всѣа крїтнчнѣа , ѿ чюдѣа тѡворѣше велнѣа .
 вѡскресн же тѡу сѣа ѿнастѣсїева мѡужа славна . ѿ крїтншасѣа ѡнегѡ деѣа
 тѣсѣацѣа людѣнн . ѿ слыша ѡнѣмъ мажнмнѣнъ , послѣвъ прнведѣ ѣго во
 ѿчѣталїю , ѿ повелѣ бнчн ѣго поланнчѡма , ѿ прецѣаше ѣмоу распѣтѣемъ ,
 ѿще не пѡжрѣ бѡгѡмъ . ѿ рече ѣразмъ , гдѣ сѡутъ бѡгн тѡвѡнн да пѡжрѣ
 ѿмъ . ѿ ведѣша ѣго во хрїа дѣвѣ . сѣын же млчѣвѡю сокрѣшн всѣа ѿдолы .
 ѿ ѿзыде ѿнѣапнѣа оуѣнн ѿ поплѣа невѣрнмн . ѿ бѣжѣа ѡграда
 мажнмнѣнъ . ѿ многн крїтнѣвъ тѡу сѣынн , ѿ ѡнѣде во градѣ ѡнрмнѣскїнн .
 ѿ тѣмѡ ѿчѣтъ ѣго мажнмнѣнъ , ѿ повелѣ ѣго ѡблѣцн вѡбронѣ мѣдѣнн ,
 ѿ поладнчн ѣго на ѡдрѣ рѣжѣнѣ . ѿ прнгѡвѡзднѣша нѡгн ѣго къ землнн ,
 ѿ ѡкладѣша дрѡвы ѣго до верха , ѿ зажѣгѣше дрѡвѣ , ѿ возлнѡвѣхѣ
 смолѣ ѿ мѣао , ѿ разгорѣшасѣа дрѡвѣ ѿ ѿгорѣшѣа . сѣын же невѣрежѣнъ
 бѣсѣтъ . ѿ оубѡлѣа мажнмнѣнъ людѣнн , бѣжѣа въ полѣацѣ . ѿггѣль же
 гднѣ поѣмъ ѣразма , ѿ прнведѣ ѣго во градъ ѡнрмнѣнъ , ѿ тѡу крїтнн
 многн . ѿ млчѣвѡю сѡтворнн завѣа , прѣдадѣ дшнѡ своѡнн въ рѡуѣцѣ
 бѣжнн . ѿ погрѣбѣнъ бѣсѣтъ чѣнѡ правѡвѣрнмнн ;

[МЕСЕЦА ЈУНА, У 2. ДАН.]

СПОМЕН СВЕТОГ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ЕРАЗМА ОХРИДСКОГ.*79

вај светитељ беше родом из Антиохије Сиријске и живљаше у време цара Диоклецијана и Максимијана (284-305 г.). Водио подвижнички живот на гори Ливанској, и достигао такво савршенство да је преко гаврана добијао храну од Бога, и био обдарен од Бога даром чудотворства. И преко воље своје он би постављен за архијереја. Пун божанске ревности он је апостолски путовао много, свуда проповедајући Еванђеље и чинећи многобројна чудеса. Стигавши у град Охрид (Лихнида), он молитвом својом васкрсе сина некога човека по имену Анастасија, и крсти овога. Том приликом Еразмо крсти и многе друге незнабошце и разори у Охриду жртвенике идолске. Због тога буде оптужен цару Максимијану, који се у то време бавио у Илирији. Цар посла по Еразма своје људе који му га доведоше. На цареву питање, ко је и каквом се богу клања, светитељ не одговори. Разјарен, тиранин нареди да га бију по лицу. Светитељ упита, зашто га бију. Тиранин одговори: Зато што се не клањаш боговима. – А којим боговима да се клањам? упита мученик. Ја се клањам и служим Господу мом Исусу Христу; а ти ми реци, коме Богу још да се клањам.

Обрадован овом речју, цар одведе мученика у храм Зевсов. Помоливши се Богу, светитељ упита цара: А коме богу велиш да се поклоним? Цар му показа бакарни кип Зевсов, који беше дванаест стопа висок а шест широк. Свети Еразмо погледа мрко у кип, и – о чуда! – кип тог тренутка паде и разби се у парампарче, а из идола изађе страшна аждаја, која поплаши народ. Цар се постићен врати у свој двор, а врло многи људи, њих двадесет хиљада, повероваше у Христа, и бише крштени од светитеља.

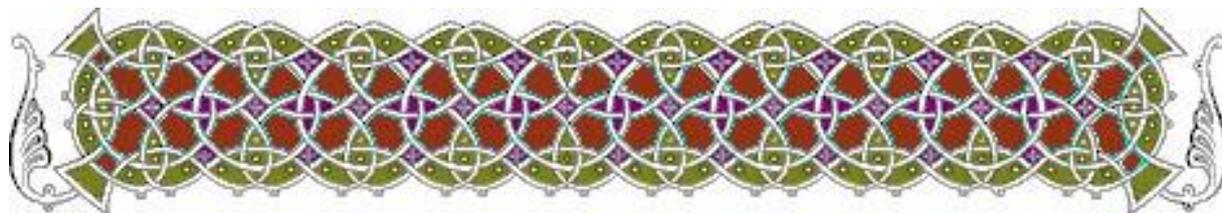
Затим светитељ опет учини силу, и аждаја погибе. Обавештен о свему, цар нареди војницима да посеку свих двадесет хиљада људи који примише хришћанску веру. Односно светог Еразма цар издаде заповест да му обуку ужарено бакрено одело, али благодаћу Божјом

^{79*} преузето из [„Житија светих за месец јуни“](#) преп. Јустина (Поповића), стр. 47-48.

оно се намах расхлади и постаде као лед. Затим свети Еразмо би бачен у тамницу, али му се у тамници јави свети архистратиг Михаил и ослободи га тамнице, као што некада ослободи апостола Петра.

Потом овај слуга Божји оде у Кампанију, где проповедаше Еванђеље људима. И тамо приведе многе вери у истинитог Бога. Затим се овај равноапостолни подвижник Христов врати опет у град Хермелију, где се повуче у једну пештеру, да се у њој до смрти подвизава. Пред смрт трипут се поклони према истоку и с уздигнутим рукама мољаше се Богу, да Бог опрости грехе и дарује живот вечни свима онима који са вером буду призивали његово име. По свршетку молитве чу се глас с неба: „Тако нека буде како си молио, целебниче мој Еразмо!“ Сав радостан погледа светитељ још једном у небо и виде венац славе како се спушта на њ, и виде хорове анђела, пророка, апостола и мученика, који прилажаху да приме његову свету душу. Најзад узвикну он: „Господе, прими дух мој!“ и издахну, око 303. године. Пештера с црквицом светога Еразма и данас стоји недалеко од Охрида, и од ње се и до данас пројављује велика сила угодника Божјег, Еразма свештеномученика.

Радомир Поповиќ: СВЕТИ ЕРАСМО ОХРИДСКИ (+303).^{*80}

Гвети Ерасмо један је од ретких (грчко име, значи – љубљени) ранохришћанских светитеља чији је живот добрим делом везан за просторе античког Илирика, тачније за град Лихнид (Охрид, на обали истоименог језера). У грчко-римско време крај је припадао римској провинцији Мадеконија 2 (Macedonia Secunda), а главни град је био Стоби (данас археолошки локалитет Градско на левој обали Црне реке, при њеном ушћу у Вардар, 80 км јужно од Скопља). У другој половини 4. века Лихнид је припао новооснованој провинцији Нови Епир (Epirus Novus) са седиштем у Дирахиону (данас Драч у Албанији). Лихнид као и остали већи градски центри у римској провинцији Македонији, Стоби, Хераклеја (код Битоља), врло рано се помиње као велики хришћански, односно епископски центар. Први по имену познати епископ у Лихниду био је Дионисије, присутан на црквеном сабору 343. године у Сардици (Софија у Бугарској).

Оно што је карактеристично за светог Ерасма је то да је он пореклом са Истока. Био је најпре епископ у древном хришћанском граду Антиохији у Сирији, граду који има епископску катедру апостолског порекла и граду у коме су по први пут названи хришћанима они који верују у Господа Христа. Ерасмо је био млади епископ у Антиохији на катедри Светог Игњатија Антиохијског Богоносца (пострадао око 112. г. у Риму у колосеуму тако што је бачен пред разјарене гладне дивље животиње; спомен му је 20. децембра). Према врло старом грчком тексту његовог Житија живео је у другој половини 3. и почетком 4. века, а скончао је проповедајући и благовестећи Јеванђеље Христово почетком 4. века, за време цара Диоклецијана (248-305) и Максимијана (286-305). Био је гоњен од стране обојице цара, најпре Диоклецијана у Антиохији, а затим се на чудесан начин обрео у „мирном месту

^{80*} преузето из часописа ПБФ „Богословље“, Београд 1992, година 35 (50), свеска 1-2, стр. 35-45.

Лукридон” (Охрид). Ту је многе крстио, чинио чудеса, исцељивао болеснике, васкрсао је сина управитеља Анастасија. Ту га је, по оптужби неког Прова, мучио цар Максимијан. На крају, живот овоземаљски је скончао у Италији, у граду Формиа^{*81} у Кампанији око 303. године.

Из самог садржаја Житија лако се може видети да је добар или већи део Житија посвећен управо светитељевом боравку у Лихниду.^{*82} То је заправо основа на којој је и до данас сачувано веома живо предање о овом ранохришћанском светитељу родом из Антиохије у данашњем Охриду и његовој непосредној околини, као и у јужној Италији. То предање је сем тога поткрепљено и материјалним, односно археолошким налазима као и у сачуваном топониmu. Наиме, на подручју Хермелеја, крај који обухвата места: Свети Еразмо, Габавски Рид, Габавци, Патерица и Козлук; ту се лоцира и само предграђе, или сам део античког града Лихнида.^{*83}

Данашњи археолошки локалитет „Свети Еразмо“ налази се пет километара западно од Охрида, на путу према Струти. Име носи по пећинској пештерској цркви.^{*84} У древном Лихниду сем тога је пронађена базилика која се датира у 5. век.^{*85} Базилика за коју се сасвим оправдано претпоставља да је била посвећена св. Ерасму, редак је пример до данас сачуваног ранохришћанског храма-мартира, храма у коме су чуване светитељске мошти. У поменутој базилици су свакако чувани макар делови моштију светог Ерасма. Наиме, у олтарском делу базилике, у презвитеријуму, пронађена је крипта изнутра обложена мермером и ту су чуване светитељске мошти. Зато је олтар овог храма био померен више ка самом

^{81*} Формиј, град у Италији између Рима и Напуља. Ту је по предању умро Св. Ерасмо и сахрањен, ту је и храм њему посвећен. Мошти су у деветом веку пренете у место Гајета. Ј. М. Весели, Свети Еразмо од Формија – Свети Еразмо формиски или Охридски?, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, Охрид 1988, 55.

^{82*} Град у Житију има неколико назива: Σουρμεῶν, Ορμπτανῶν, Σουρμτιναν. Х. Мелоски, Две Житије на Свети Еразмо Лихнидски, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, 70. У, АА.SS. junius I, 214 - Сидугридо, Сирмитава.

^{83*} В. Маленко-П. Кузман, Хераклеја, **Лихнид 6**, 89-101.

^{84*} В. Маленко, Macedonia ac. archaeol., 3 (1977). исти, Нови археолошки наоди на локалитетите „Козлук“, „Габавци“ и „Св. Еразмо“, Macedoniae ac. archaeol. 2 (1976) 221-234.

^{85*} А. Шоње, Украсни мотив на поду базилике Св. Еразма код Охрида у Македонији, **Жива антика** 31/1-2 (1981). Ц. Грозданова, **Портрети на светитељи од Македонија од 9. до 18. века**, Скопје 1983. В. Маленко-П. Кузман, Исто.

средишту храма да би верници и поклоници имали бољи приступ да се поклоне и целивају свете мошти.

Базилика у Лихниду је била седиште или катедра Лихнидских епископа што се, између осталог види и по присуству и до данас делимично сачуване крстионице (ваптистерија). Сачувани су, што је опет реткост, подни мозаици крстионице – четири људска лика, као персонификација четири рајске реке; из уста им теку млазеви воде, а изнад глава су грчким писмом исписана имена четири реке из Едемског врта на истоку: Геон, Еуфрат, Фисон и Хидекел (Пост. 2,10-14). Крстионица у епископској катедралној цркви служила је за крштавање одраслих: из катихумената се са западне стране улазило у саму крстионицу, тајна је обављана трократним погружењем у крстоликој писцини (мали базен), а потом је новокрштени одлазио према излазу на источној страни крстионице. Све то има дубоку и врло важну богословско-хиршћанску симболику. У Житију светог Ерасма не помињу се случајно десетине хиљада^{*86} оних које је он привео крштењу (видети напомену бр. 48). Отуда је поштовање и култ св. Ерасма у Охриду и околини везан пре свега за његово мисионарско деловање у овом крају и чудеса која је чинио као и страдања која је подносио од самог цара Максимијана. Наравно, у више верзија Житија има неколиких неслагања у вези мање важних детаља, као рецимо број оних које је светитељ крстио, или назив града где се то догодило. Свакако већа сагласност постоји по питању датума када се слави спомен св. Ерасма. То је 2. односно 15. јуни по новом календару.^{*87}

У медитеранском делу Западне Европе такође је раширено поштовање Св. Ерасма. Он је у Италији и Шпанији заштитник породиља и морепловаца.

^{*86} Број од крштених 30.000 људи помиње **Ватикански рукопис бр. 866**. 40.000 помиње се у AA.SS., junius I, Antverpiae, 1695, 214-215.

^{*87} AA.SS junius 1,2. јун. **Василијев Минологиј** под 2. јуном нема Св. Ерасма, већ само спомен Св. Никифора патријарха цариградског - PG 117, 484-485. Н. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae, Bruxelles 1902, под 2. јуном има спомен седморице светитеља, а на последњем месту је "τὰ αὐτῆς ἡμέρας τοῦ ἐγχοῦ κατὰ πολυῆθλου Ἐρίσμου", стр. 723-4. **Минеј** за јун, нема Св. Ерасма. Х. Столић, **Православни светачник - Месецеслов 1**, Септембар-Јун, Београд 1988, код Грка је 2. јун, а у **Словенском Прологу и Месецеслову** је 4. мај. Ј. Поповић, **Житија светих за јуни**, Београд 1975, 47-48. J. Coulson, Dictionnaire historique des Saints, Paris 1964, 144.

СТРАДАЊЕ СВЕТОГ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ЕРАСМА.*⁸⁸

У време царевања Диоклецијана у граду Антиохији био је прогон хришћана који нису хтели да принесу жртве боговима и због тога су умирали страшном смрћу. За то је сазнао блажени Ерасмо који се подвизавао седам година и учинио је многа чудеса на брду које се зове Ливан, а дању и ноћу је славио (хвалио) Господа. Ту је свакодневно са небеса примао храну од гаврана. Многа, дакле, чудеса Господ је преко њега показао, а и анђели су преко њега говорили. Многе и различите звери долазиле су му у келију и клањале му се и остављале трагове својих стопала. Јавио му се глас са неба говорећи му: „Ерасмо, изађи одатле и иди у твоју отаџбину!“ Када је одлазио, многи опседнути од нечастивих духова сусретали су га. Свети пак Ерасмо, полагао је на њих руке у име Христово, демони су их напуштали и ови су постајали здрави. Многи су тако кроз свето Крштење пришли ка Господу.

Када је за све ово чуо цар Диоклецијан позвао је светог Ерасма да дође код њега. Када му овај приступи, цар са званичницима упита га: „Ко си ти и којег си порекла?“ Свети је одговорио: „Ја сам хришћанин и њега (Хришћанство) исповедам“. А беше свети Ерасмо, не само духовно него и по изгледу достојанствен и анђелског погледа, очи као сунчеви зраци, а речи су његове са сваким прекором изобличавале и о Богу мирно и благо је говорио. Сам цар му је рекао: „Покори се и жртвуј мојим узвишеним боговима, и нећеш зло учинити“. Свети Ерасмо одговоривши рече цару: „Ја никада нећу пристати да резаним киповима којима си ти сличан, приносим жртве, већ ћу се само жртвовати Богу сведржитељу, живом и истинитом, који је створио небо и земљу, море и све што је у њима. Само томе једином служи душа моја, док теби никада нећу поверовати.“ Тада цар одмах заповеди својим слугама да га ударају оловним штитовима по леђима. Блажени Ерасмо, док га мучаху, окрену се ка небу и рече: „Слава Ти, Господе мој Исусе Христе, животе оних који се уздају у Тебе и што тешиш моју душу која страда. Охрабри слугу Твога да не подлегнем бездану смрти.“ Цар му рече: „Ерасме, видим те да си млад и наочит,

^{88*} Превод је учињен према Ватиканском рукопису бр. 866, издање, F. Halkin, La légende grecque de Saint Erasme, Analecta Bollandiana 101 (1983)5-17. На савремени македонски језик исти текст житија сачинио је Х. Мелоски, Две житије на Свети Еразмо Лихнидски, Лихнид 6 - Зборник на трудови, Охрид 1988, 73-78. Исти доноси и превод млађег житија Св. Еразма из 11. века, из Службе Св. Еразму у Москопољском зборнику из 1741-1742. г., о.ц., 78-80.

спаси душу твоју и жртвуј бесмртним боговима, и учинићу да будеш први у мом граду, даћу ти злато и сребро и одела у изобиљу“. Свети Ерасмо му рече: „Вуче грабљиви (Мт. 7,15), душевна варалице, твоји поклони неће ме одвојити од љубави Христа мога, злато твоје и сребро твоје и одело нека буду с тобом на погибао (Д.ап. 8,20). Јер ја имам оклоп вере (1. Сол. 5,8) коме пакао не може одолети. У теби је заиста отац твој ђаво (Јн. 8,44) и он те искушава.“

Цар Диклецијан, дакле, пун гнева позва светог Ерасма и слуге га шибаху штаповима. А био је ударан три пута по девет пута, али на његовим леђима није се видела ниједна рана, а он пред целим народом повика: „Истинит је и велики и чудесан Бог хришћана, који је ово учинио својом силом за слугу свога“. А цар Диоклецијан рече: „Будите сигурни, народе, да је овај на мађионичарски начин ово учинио“. Свети Ерасмо рече: „Не, него си ти ђаволу подобан, који је првосазданог (човека) истерао из Раја; нељубазни, и демоне у телу, и начелнике безакоња, чаролије моје које ти мени приписујеш, то је Христос Син Божији кога је Дјева Марија родила (као) Логоса Божијег од Духа Светог. Кога су пророци пре објавили и унапред прорекли, који је узео грехе света, просветио таму незнања, који је сишао у дубину ада, где је (оправдао) искупио страдалнике.“

Тада се цар расрди и заповеди да се блаженом откидају делови тела гвозденим ноктима. Свети Ерасмо, дакле, обрадова се пророчкој речи Божијој, и запева говорећи: „Јерусалим су претворили у развалину, тела светих Твојих (предали су) зверима земаљским“ (Пс. 78,1-2). Цар тада заповеди да лепљивом смолом облију светог Ерасма. Анђео Господњи у том тренутку изли росу на страдалника. Свети Ерасмо тада завапи и рече: „Где су казне твоје, царе? Гле, страшни твој гњев придодаде мом телу окрепљење“. Сви грађани Антиохије у један глас повикаше говорећи: „Ослободи човека достојног и епископа града, јер хришћански Бог дејствује преко њега.“ И гле, одједном настаде велики земљотрес, грмљавина и муње, од чега сконча три пута више народа. Јер анђео Господњи са светим Ерасмом приступи и ум ослепљених људи уведе у светлост богопознања. Цар дакле, понада се да поштеди град и од гњева Божије претње ослободи, и он проговоривши рече: „Овај кога видите похулио је на богове, и због тога настаде ова пометња.“ И заповеди да светог Ерасма заточе у тамницу и шест стотина фунти гвожђа обеси о његов врат и стави на руке. Заповеди

слугама својим, ако се неки човек усуди да му да воде, таквога ће снаћи смрт. И слуге учинише то што им је заповеђено. Цар својом руком запечати врата затвора. Око поноћи свети Ерасмо завапи говорећи: „Господе Исусе Христе Боже, објави чудесну милост Твоју“ (Пс. 16,7), Ти који спасаваш оне који се уздају у Тебе, и избави ме од непријатеља мојих и оних који устају на мене (Пс. 58,2), да се не узвиси непријатељ над слугама Твојим, нити да многобожци кажу: „Где је њихов Бог?“ (Пс. 78,10). И гле, одједном тамница се обасја и засија се, и нешто налик на јаке мирисе и видело се као дванаест свећа уперених према лицу светог свештенотученика Христовог. Јер, Господ наш Исус Христос јавио се говорећи: „Ерасме, гле, ја ти долазим, ојачај дакле и укрепи се, јер сам ја с тобом“. И дотакавши се одреши оков и смола спаде са његовог тела.

И уставши појаше и благосиљаше Бога говорећи: „Благословен си Господе Боже који си створио небо и земљу, море и све што је у њима, коме служе анђели са страхом, мноштво пророка и мученика пострадао је за Твоје име. Учинио си милост слуги Твојој, избавио си душу моју из њених невоља, од оних који мрзе спасао си је, као свете Твоје младиће Седраха, Мисаха и Авденага из сред огњене пећи, из руке Навуходносора цара, и Данила слугу Твоју из чељусту лавова, и изабрао си најбољег пророка Твог Авакума, и Сусану од лажног хуљења. Избави Господе и мене недостојног слугу Твоју и учини милост слуги Твојој.“ И док је ово говорио, гле, анђеоски јавио му се говорећи: „Ерасме, подигни се и хајде са мном у Италију, Господ ће ти тамо даровати вечни и непролазни живот у векове векова.“ И гле, одједном, као голуба Христовог, доведе га на место које се зове Лукридон (Лихнидос – данас Охрид). После шест дана, цар Диоклецијан, трчећи дошао је у затвор и видео је своје печате да су сачувани, заповедио је својим слугама говорећи: „Извадите ми мађионичара тог који не уважава наше богове“. Када они уђоше унутра, не нађоше светог мученика и окове у којима је био. Повикаше великим гласом говорећи: „Господине царе, тог човека не нађосмо, а окове видимо да су постали као пепео!“ А када цар то чу, удари се по лицу говорећи: „Шта рећи овом народу? Нека буду ослобођене, толике хиљаде људи и жена који су пришли светињи Христовој.“ Уплаши се цео град од великог страха који настаде, хришћани хришћанина (Ерасма) тражаху. Удовице и сиромаси једнодушно су говорили: „Вратите нам оца нашег епископа, јер се град (налази) у

опасности.“ Сав народ је викао говорећи цару: „Шта си учинио са човеком Божијим?“ Цар пак обузет страхом рече даје овај узет на небо и још је умиривао народ са мноштвом поклона.

Свети Ерасмо обрете се у мирном месту Лукридон (Лихнидос – Охрид) у коме многи који су поверовали у име Христово били су од њега крштени. Још је различита чуда учинио силом Христовом која је дејствовала кроз њега, и исцељивао је слепе да прогледају и обузете различитим болестима излечио је. А бејаше ту неки племенити управитељ тога града по имену Анастасије, чији је син умро и тело његово је било положено у гроб. Отворили су његов гроб да би га свети Ерасмо васкрсао и предао родитељима. Дошавши на његов гроб Блажени је рекао: „Анастасије, ако верујеш у Господа Исуса Христа који је рођен од Дјеве Марије и Духа Светог, узми свог сина.“ Велика, дакле, забуна бејаше у народу и чудили су се томе. Овај, дакле, Анастасије рече: „Можеш ли ти васкрснути мога сина?“ Свети Ерасмо одговори: „Не ја, већ Господ мој Исус Христос, чији сам ја слуга.“ Анастасије рече: „Ако ми мога сина живог даш, повероваћу и ја и мој дом и сав овај народ.“ После овога, свети Ерасмо рече: „Скините покров са ковчега“. И заповеди да остане са оцем и мајком његовом, и приклонивши колена над телом, завапи повишеним гласом и рече: „Дете, устани!“ Након тих речи, дете устаде и повика великим гласом говорећи: „Велики је Бог хришћана!“ И окренувши се оцу рече: „Оче, докле ћеш бити неповерљив? Јер богови којима служисмо не постоје. Видех их у аду смештене и немају моћи, у мукама су. А Бог овог светог Ерасма је велики“. Тада Анастасије поверова и сав дом његов и, као што се још онога часа крсти народа више од четрдесет хиљада људи.

После тога свети Ерасмо завапи повишеним гласом и рече: „Благодарим ти, Господе Исусе Христе, Сине Божији, што си извео народ свој на пут истине. Ово је речено у Твом пречистом Јеванђељу: „Молите се и даће вам се, тражите и наћи ћете“ (Мт. 7,7). Ти сада благослови овај народ Твој који је пришао Теби.“ Када Свети ово рече, чу се глас са неба који говори: „Добро слуго добри и верни (Мт. 25,21), који си се за мене борио на земљи, све што замолиш, даће ти се.“ Тако је Господ благословио свој народ, који је поверовао оног дана.

Они који су поверовали, окупили су се заједно, а свети Ерасмо за седам дана није престајао да поучава народ Божији, и да им излаже целокупно Божанско учење. И рече им: „Послушајте ме, љубљена

децо. Сачувајте Божије заповести и чудеса Његова о којима сте слушали и која сте видели, и велику Његову моћ коју нам је показао; обучени у оклоп правде (Еф. 6,14) и вере (1. Сол. 5,8), као рођена деца Божија.“ А када цар Максимијан чу шта се све догодило у граду од овога човека, а сазнао је од неког верног идолопоклоника Прова, који му рече: „Чуо сам најблаженији царе, шта се догодило у граду: гле, царство твоје је презрено и богови наши, а човек неки из Антиохије не зна за наше богове и презире их, он исповеда оног (Бога) кога називају Христос и који је заиста разапети Бог.“ Чувши ово цар Максимијан позва светог свештенотученика Ерасма и јавно, унапред упозоравајући га, посаветова га. Када се раздани блажени приступи у судницу. Када је ушао, цар рече: „Реци, ти безбожнице, какве непријатности чиниш?“ Свети Ерасмо не одговори на ову реч, већ бејаше само уперио очи на небо. Максимијан му рече: „Ништа ми не одговараш?“ Разљућен (цар) заповеди да га ударају по устима. Свети Ерасмо рече: „Вуче грабљиви, пун си безакоња, зашто нападаш слугу Божијег?“ Цар одговори: „Треба да поверујеш боговима.“ Свети Ерасмо рече: „Ја исповедам Господа мог Исуса Христа Сина Божијег.“ Максимијан рече: „Онога који је разапет од Јудеја у Јерусалиму, и који је рођен и страдао?“ Свети Ерасмо, мало смешећи се, одговори: „Благодарим ти царе што не желиш да ме поштујеш, јер си ми добро рекао да треба уважавати оне који Њега поштују. Његова проливена крв је наша светлост, која, ако желиш да спознаш и у Њега верујеш, спасава.“ Цар Максимијан рече: „Да ли је то у што верујеш истинито?“ Свети Ерасмо одговори: „Добро си ми рекао да онај који верује и верујући приноси своју жртву и хвалу“ (Пс. 49,14), и исповедање приноси. Јер Онај који је искупио свет од грехова њихових и мене је излечио.“ Цар одговори: „Нека твоја душа ода хвалу и принесе жртву мојим боговима. Да ли ми обећаваш?“ Свети Ерасмо одговори: „Ако увидим да је то нормално, учинићу.“ Тада се цар испуни радости са свим народом и одведе слугу Божијег у Херкулов храм у град Сурмитанан (Σουρμιταναν) и још заповеди да се у храму све припреми што треба за жртву. Видећи то, свети Ерасмо би тужан у срцу своје и подиже очи своје на небо и рече: „Господе Исусе Христе, Сине Бога живог, услиши ме овога часа и пошаљи анђела Твог да ми помогне у овој демонској борби која ми је припремљена.“

Пошто су ушли у храм, свети рече цару: „Где је Бог коме заповедаш да се поклоним?“ Цар држећи га за руку, уђе с њим у храм и показа му

велики бакарни идол од 12 лаката и рече: „Ево бога мог коме ја служим.“ И пошто је мученик остао непоколебљив, идол је одједном срушио се и претворио у прах и из њега изађе демон (змај) и поубија трећину народа. Цар, видећи то стаде се ударати, узјаха свога коња и отиде у свој дворцац ударајући се у прса и говорећи: „Јаој мени, овај човек ми уништи царство.“ Тада половина народа повика: „Свети Ерасме, помоли се за нас, да не изгинемо од овог чудовишта“. Свети пак Ерасмо рече. „Ако будете поверовали у Господа нашег Исуса Христа бићете спасени.“ Потом заповеди демону да не учини више никакво зло. Свети Ерасмо још рече: „Погледајте каква чудеса Бог чини онима који верују у њега.“ И би крштено онога дана око 30 хиљада људи. И беше велика борба на небу између хорова анђела и ђаволске чете. Свети Ерасмо повика узвишеним гласом и рече: „Слава Богу на висинама и на земљи мир, међу људима добра воља“ (Лк. 2,14). Сав окупљени народ одговори: „Амин!“ Град Ормитанон (Сормитанот) био је узнемирен. Цар се уплашио и тада заповеди оружаном пратњи да сав присутни народ поубијају мачем. Када се пак то свршавало, у мученичкој борби, број од тридесет хиљада људи упућивао је своје молитве мученику. Њима пак рече свети мученик: „Пођите у име Бога у срећни час у Свети Град који вам је Господ припремио у који ћу и ја после моје борбе доћи к вама.“ Појавише се анђели који летеше из облака са неба и примише душе светих и отпратише их на небо. Чуо се и глас са неба који је певао и говорио: „Блажен ће бити пут праведника.“ Када то виде свети Ерасмо, обрадова се као добри пастир (Јн. 10,11) своје стаду, и тако сви бише предани Господу.

Тада цар Максимијан испуњен гневом заповеди да муче светог Ерасма и да га кажњавају различитим мукама, и заповеди слугама својим да начине бакарну одећу по мери мученика и да је усијану брзо обуку мученику говорећи: „Да видимо сада да ли ће твој Бог да те избави из мојих руку?“ Свети Ерасмо одговоривши рече му: „Прождрљивче и пуни безакоња, сине ђаволски, дивим се твојој бестидности. Као што сам ти рекао и сада ти говорим: Не плашим се твојих претњи и не плаши се срце моје, учини све што хоћеш.“ Био је разапет на крст и певао је речи Давидове: „Проведени смо кроз огањ и воду и Ти си нас извео на слободу“ (Пс. 65,14), и опет: „Као у пећи искушао си нас (Пс. 65,10), све који верују у Тебе“ и као жртва паљеница принет сам и показан, обрадовах се. Одједном запаљена одећа постаде хладна као снег, а у истом стању нађе се и цело његово тело.

Тада свети Ерасмо рече: „Ево, царе подобан си оцу твоме ђаволу (Јн. 8,44), то ми је Господ мој рекао“. Народ повика: „Велики је Бог овог човека, који је учинио чуда кроз њега.“ Максимијан рече: „Ово су мађионичарске вештине да се ватра угасила и да он хули на моје богове.“ Свети Ерасмо рече: „Безумни царе, који говориш да је овај мој Бог обмана, а допустио си да твоје камене богове предводе ограничени људи, који су слични теби. Овај (Бог) је тај који побеђује твоје нечисто мишљење.“ Цар рече: „Докле ћеш твоје охолости моћи да испољаваш?“ Мученик рече: „Ја се чудим твојој немоћи и да се не стидиш.“ Испуњен гњевом цар заповеди да слуге припреме котао од тридесет мера молибдена, ритине, смоле и уља и да га напуне. Котао је великом брзином напуњен, и котао се заталасао попут малог мора. Цар рече блаженом: „Да ли ћеш моћи твојом магијом да то угасиш?“ Мученик рече: „Овај котао је моје освежење.“ (Свети) учини на њему (на котлу) Христов знак и рече: „Глас Господњи над водама“ (Пс. 28,3) и потом одједном се котао распрши. Цар попрскан, повика говорећи: „Запаљен сам, човече Божији, него помоли се за мене.“ Мученик рече: „Јао теби, вуче грабљиви, где ватра коју си припремио по наговору оца твог ђавола и анђела његових (Мт. 25,41). Јер не схваташ, пошто је срце твоје скамењено (Мк. 6,52), али због народа који се овде налази, нека ти буде добро.“ И одједном нестале његовог бола. А многи који су били присутни и ово видели, повероваху онога часа у Христа. Цар видевши ово шта се догоди, заповеди да мученика утамниче у затвор и да ставе на њега окове од пет стотина фунти. Мученик се тада молио и видео је младића у великој слави који му говори: „Ерасме, устани. Ево, ја сам анђеол Михаил, послан сам ти, да те поведем у Кампанију у град Формиа да поучиш народ.“ И узевши га изведе га из града Сурмеона (Σουρμεων). И дође у Дирахион (Δυρραχων) и тамо му је био од Господа припремљен чамац, и ушавши у њега пређе у земљу. Максимилијан се на то уплаши кад га не нађе и рече: „Бог његов га је извео.“

Мученик Христов дошавши настани се у граду Формиа и после 7 дана престава се у Господу. Анђелски хлеб анђеол му је доносио. Дође му и глас са неба који му је говорио: „Ерасме, иди и престава се у граду светом који ти припремише браћа мученици и пророци и апостоли моји, и примићеш плату твоју. Јер сам ја тебе прославио на небу и на земљи.“ Свети Ерасмо је истрајао, на небу је видео припремљен венац који му је ишао у сусрет и хорова пророка и апостола, и приклонио је

уши и главу и рекао: „Господе, прими душу слуге Твога.“ На крају молитве своје, предаде душу Господу у миру. И престаји се душа његова седам пута беља од снега и би од анђела однета са великом славом на небеса. И тако, најсветији Христов свештеномученик Ерасмо старао се пред Богом сведржитељем за бедне и сиромашне говорећи: „Господе Исусе Христе, јединородни Сине Божији, заповеди да окончам на овом месту, које је место хвале Твоје, прими ме како сам се молио у име Твоје, прими плату његову од њега. А ја Ерасмо од овога места суботом и недељом нећу одступити.“ И појави се глас са неба који му говори: „Пожури, слуго мој Ерасмо, и увек ћеш се тако молити и ја ћу те пратити још више. Тако дакле он уђе у радост Господа свог (Мт. 25,21 и 23) и тамо се радује и ликује са праведницима и изабраницима мојим у векове векова. Амин.“

ОДАБРАНА БИБЛИОГРАФИЈА

Acta Sanctorum (AA.SS.), junius I, Antverpiae 1695,211-216.

J. P. Migne, Patrologia cursus completus (series Graeca - PG), t. 117, 484-465. H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae, Propileum ad Acta Sanctorum, Brixellis 1902,723-724.

J. Поповић, **Житија светих за јун**, Београд 1975,47-48.

F. Halkin, La légende grecque de Saint Ersme, Anallecta Bolandiana 101 (1983)5-17.

X. Столић, **Православни Светачник - Месеослов 1**, Септембар - Јун, Београд 1988,476-477.

Монах Тадија, **Пролог**, Београд 1985,417-418.

Д. Глумац, Свети Еразмо Охридски чудотворац, **Весник на Македонската православна црква**, Скопје, мај-јуни, 21,1979.

И. Снегаров, Житија на народни светици, писани на охридско наречие с грчко писмо, **Македонски преглед**, кн. 5-6 (1925), Софија.

Н. Бошале, **Климент Охридски и школата на хуманизмот (социологија на раното средновековие)**, Охрид 1983.

J. M. Весели, Свети Еразмо од Формија, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, Охрид 1988,53-68.

X. Мелоски, Две житија на Свети Еразмо Лихнидски, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, Охрид 1988,69-87.

В. Маленко – П. Кузман, Хераклеја, Лихнид 6 - **Зборник на трудови**, Охрид 1988,89-101.

В. Битракова-Грозданова, **Старохристијански споменици во Охридско**, Охрид 1975.

Ф. Папазоглу, **Македонски градови у римско доба**, Скопје 1957.

Ц. Грозданова, Појава и продор портрета Климента Охридског у средњевоковној уметности, **Зборник за ликовне уметности**, 3, Нови Сад 1967.

V. Malenko, Nouvelles decouvertes dans la localité Sv. Erasmo, *Archeologia Jugoslavica* 15 (1974) 45-51.

J. Coulson, *Dictionnaire historique des saints*, Pris 1964,144.

В. Маленко, Нови археолошки наоди на локалитетие „Козлук“, „Габавци“ и „Св. Еразмо“, *Macedoniae acta archaeologia* 2 (1976)221-234.

А. Шоње, Украсни мотив на поду базилике Св. Еразма код Охрида у Македонији, **Жива Антика** 31/1-2, Скопје 1981.

Ц. Грозданова, Ппортрети на светитељи од Македонија од 9. до 18. век, Скопје 1983.

Zusammenfassung

Radomir Popović

Der Heilige Erasmo von Ohrid

Der Heilige Erasmo, Bischof von Antiochien, ist einer der ältesten Frühchristlichen Heiligen dessen Kult sehr lebendig in Ohrid ist (Stadt am gleichbenannten See, in der Antike: Lichnidos), und wird am 2/15. Juni gefeiert. Er hat in der genannten Stadt und Umgebung das Christentum verbreitet, und mit Ohrid sind viele Wunder verbunden die er vollbracht hat. Im mediterraneanischen Teil Europas (Süditalien und Spanien) ehrt man den Heiligen Erasmo als Schutzpatron von werdenden Müttern und Seefahrten.

Archäologen haben in Ohrid eine ihm geweihte Basilika aus dem 5. Jahrhundert entdeckt mit einem schönen Baptisterium für die Taufe Erwachsener, wie auch einen Ort im Altarraum, wo wahrscheinlich ein Teil seiner heiligen Reliquien bewahrt wurde.

Der Autor bringt eine Uebersetzung der Vita des Heiligen Erasmo aus dem griechischen ins Serbische wie auch eine ausgelesene Bibliographic über diese Problematik.

Приложение 4:

Словено-болгарская служба:

Источник:

Миня праздничная, 1435 г.
хранится в Национальной библиотеке
свв. Кирилла и Мефодия (София),
шифр рукописи НБКМ 122. Служба на лл. 243об. - 246.

ири дриетвѣхъ и зєрѣхъ бѣхъ
мау дростаню вє пнѣше сло
вєшєтнѣи ѡуоу сѣрѣо соушн оу

ПѢ **Т**рѣо стѣнѣи и па

Бѣтнѣи сѣрѣо стѣнѣи ѡуѣ оустнѣхъ
сє вѣвѣу хѣоу дрєвѣи иєрєи
ѡтрѣицѣи вѣ пєци рєдѣвѣнѣою по
сєю тѣо вѣ вѣвѣтѣ линоу ющє

Тѣнѣи оушѣ тѣнѣи оушѣи вѣ трѣо па
иєрѣи сѣи стѣи привѣлѣи Слєдѣ
стѣи оушѣи вѣи прѣсѣвѣтнѣи и ѡ
иєрѣи прѣвлѣлѣи трѣи оуи арѣ
стѣи иєрѣ стѣи оу вѣ пѣти бѣи

Трѣи оуи прѣсѣвѣтнѣи хѣо вѣтворисѣ вѣ
прѣвлѣтнѣи и тѣи прѣсѣвѣтнѣи
дѣи оушѣи пѣтѣи оушѣи вѣтѣи
ѡтѣи оушѣи вѣ вѣдѣнѣи иєрѣи
ѡтѣи вѣлѣи бѣи вѣ оушѣи оушѣи

Жнѣи тѣи оушѣи иєрѣи оушѣи оушѣи
вѣтѣи оушѣи вѣ вѣдѣнѣи вѣ
сѣи оушѣи вѣтѣи и тѣи прѣи
и тѣи вѣлѣи вѣтѣи и тѣи прѣи
стѣи оушѣи вѣ вѣдѣнѣи иєрѣи

Дѣи оушѣи прѣи оушѣи и тѣи оушѣи
иєрѣи и тѣи оушѣи вѣтѣи и тѣи оушѣи
иєрѣи оушѣи вѣтѣи вѣтѣи оушѣи

Сѣи вѣтѣи оушѣи оушѣи вѣтѣи оушѣи

Бѣтѣи оушѣи прѣи оушѣи иєрѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи

Дѣи оушѣи прѣи оушѣи иєрѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи

Дѣи оушѣи прѣи оушѣи иєрѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи

Дѣи оушѣи прѣи оушѣи иєрѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи
оушѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи вѣтѣи

Тѣи оушѣи прѣи оушѣи иєрѣи

110

110

110

110

Приложение 5:

Бойка Мирчева (София):

ЗА ИСТОРИЧЕСКИТЕ СВИДЕТЕЛСТВА В СЛАВЯНСКАТА
СЛУЖБА ЗА СВ. ЕРАЗЪМ ОХРИДСКИ (ФОРМИЙСКИ)

ЗА ИСТОРИЧЕСКИТЕ СВИДЕТЕЛСТВА В СЛАВЯНСКАТА
СЛУЖБА ЗА СВ. ЕРАЗЪМ ОХРИДСКИ (ФОРМИЙСКИ)*

Бойка Мирчева (София)

Св. Еразъм Охридски (Формийски) е един от светците, чиито култ е бил разпространен както на Запад, така и на Изток. В западната традиция този култ е особено популярен и в течение на времето прераства от регионален южноиталиански в общоевропейски и достига до цяла Западна и Северна Европа, включвайки в себе си почитането на други едноименни светци.

В източноправославната традиция св. Еразъм е почитан най-вече в Охрид и Охридско, което има своите дълбоки исторически корени – именно в старата Лукрида/Лихнида (Охрид) той е проповядвал християнската вяра, покръстил е много хора и е извършил най-големия си подвиг – възкресяването на сина на един от първенците на града Анастасий.

Съдбата на светеца, така, както е представена от неговото житие, е изпълнена с пътувания, повратни моменти и чудесни избавления с помощта на вярата и небесните сили. В текста вероятно се преплитат действителни исторически събития с агиографски елементи, характерни за този вид литература. Св. Еразъм (III–IV в.; загинал мъченически между 303 и 305 г.) е по произход антиохиец (не е напълно ясно дали в случая става дума за Антиохия Сирийска или Антиохия Карийска)¹; прекарал седем години в отшелничество, той се връща в града си, за да проповядва и обръща хората към християнството. Мъчен и затворен в тъмница от император Диоклитиан (284–305), избягва от нея с помощта на небесните сили и се озовава в Лукрида/Лихнида (Охрид), където отново проповядва, кръщава в името на Иисус Христос и възкресява сина на Анастасий. След донос е отведен в столицата на провинцията Сирмиум, пак е мъчен и затворен, този път от съимператора Максимиан (285–305), където по чудесен начин излиза от

* Изследването е подготвено в рамките на проекта „Старобългарската агиография и химнография като извор за културните контакти между Изтока и Запада през Средновековието“, финансиран от Българския национален фонд за научни изследвания. Изказвам най-искрената си благодарност на колегите Лора Тасева и Славия Бърлиева за неопценимата помощ при подготовката на тази статия.

¹ Мирчева 2006а: 300–301.

нея и след пътуване по море от Дурас (Драч, Дурацо) до Кампания в Италия, се озовава във Формия, където след известно време умира.

Житийната творба за св. Еразъм е известна в две латински и две гръцки версии, запазени в няколко преписа². Съществува и гръцки химнографски текст под 7 юли³, посветен на светеца, дело на химнописеца Георги (IX или X в.), чието име е кодирано в богородичните тропари⁴. Той обаче има много общ характер и тъй като не съдържа никакви исторически податки, не може да се свърже определено със св. Еразъм⁵. От по-късно време (XVI в.) датира издадената в Мосхополе гръцка служба за св. Еразъм⁶, чийто текст е напълно различен от разглеждания от нас.

Славянският култ към св. Еразъм е по-ограничен, а текстовете за него – по-слабо разпространени. Първа по време е бележката в месецослова на Асеманиевото евангелие: $\overline{\text{м}}\overline{\text{с}}\overline{\text{а}} \overline{\text{н}}\overline{\text{ю}} \overline{\text{б}} \overline{\text{с}}\overline{\text{т}}\overline{\text{г}}\overline{\text{o}} \overline{\text{н}}\overline{\text{н}}\overline{\text{к}}\overline{\text{н}}\overline{\text{ф}}\overline{\text{o}}\overline{\text{р}}\overline{\text{а}} \overline{\text{п}}\overline{\text{а}}\overline{\text{т}}\overline{\text{р}}\overline{\text{н}}\overline{\text{а}}\overline{\text{р}}\overline{\text{х}}\overline{\text{а}} \cdot \overline{\text{ц}}\overline{\text{р}}\overline{\text{ъ}}\overline{\text{д}}\overline{\text{а}} \cdot \overline{\text{н}} \overline{\text{с}}\overline{\text{т}}\overline{\text{а}}\overline{\text{г}}\overline{\text{o}} \overline{\text{е}}\overline{\text{р}}\overline{\text{а}}\overline{\text{з}}\overline{\text{м}}\overline{\text{а}} \overline{\text{е}}\overline{\text{п}}\overline{\text{п}}\overline{\text{а}}$.⁷, която говори за старинността на славянския култ към светеца и фиксира една от най-ранните дати за отбелязване на паметта му (2 юни). Най-много свидетелства за почитта към св. Еразъм са запазени в Охрид и Охридско, където мъченикът е тачен и до днес. За това говори и присъединяването на името му към имената на Седмочислениците, на мястото на св. Горазд. Така например в една статия на българския изкуствовед Д. Уста-Генчов, посветена на Свети Седмочисленици в българската иконография, се казва: „Паметта на св. Климента и на св. Седмочисленици или както ги зоват още „Св. Светозарни учители“ повече се пази и почита в Македония, отколкото в Мизия и Тракия. В някогашните предели на Охридската архиепископия тях високо ги славят не само българите, а още аромъните, гърците, православните албанци и др. Тук кръщават децата си на името на някой от Седмочислениците, тук се срещат най-вече имената Климент (Климе), Наум (Унчо) и др. ... Тук още кръщават Размо, т.е. на св. Еразъма“ и още: „Погрешно е от страна на някои македонци, че наред със Седмочислениците турят и св. Еразъм, това е анахронизъм. И нему те въздават голяма почит и на него те кръщават своите чеда.“⁸.

Освен на разпространения култ към Еразъм смесването на имената се дължи и на текста в Паисиевата история, в който името на ученика на Кирил и Методий Горазд е заменено с това на Еразъм: $\overline{\text{н}} \overline{\text{т}}\overline{\text{х}} \overline{\text{с}}\overline{\text{е}} \overline{\text{с}}\overline{\text{o}}\overline{\text{в}}\overline{\text{р}}\overline{\text{а}}\overline{\text{л}}\overline{\text{л}}\overline{\text{н}}$

² Подробен преглед на преписите на различните версии и техните взаимоотношения вж. у Desantis 1988: 488–507; Desantis 1992: 268–304; Falkenhausen 1997: 131–137. За съжаление, друга статия на В. ф. Фалкенхаузен, посветена на св. Еразъм (Falkenhausen 1996: 79–92), не ми е достъпна, поради което се базирам на цитираното у Д. Щерн (Stern 2006a; Stern 2006b).

³ *АНГ 11*: 127–137.

⁴ *АНГ 11*: 127.

⁵ Срв. Stern 2006a: 355.

⁶ *Μηνὶ Ἰουλίου* 1741: 23–34. За отношенията между двете служби срв. Stern 2006a: 355–356.

⁷ Kurz 1955: 295.

⁸ Уста-Генчов 1927: 92, 93.

петъ философе ѿ болгарскн родъ, знаан елннскы премоудростн н писаніе: Сава, Паоумъ, Еразмъ, Ангеларна⁹. За силата на този култ в по-ново време говори и славянският превод на проложното гръцко житие на св. Еразъм, записано в средата на XIX в. с гръцки букви на охридско наречие¹⁰.

Запазен е славянски превод на *Житието на Еразъм* (в известния Успенски сборник от XII в.; нататък *Усн*)¹¹. Преписи от по-късно време се намират в сборника Егор. 279, РГБ от втората четвърт на XV в. (на л. 558 и сл.), Чети-минеи за юли Йосифо-Волоколам. 598, РГБ от последната четвърт на XV в. (житието е прибавено допълнително в началото на л. 1 и сл.)¹², а така също и в комплектите на Великите чети-минеи на митрополит Макарий. Славянският превод на житието е изследван от Д. Щерн, който се базира на три преписа от Макариевите минеи, поместени на дата 10 юни (Син. 181, ГИМ, л. 200а–204а; Син. 995, ГИМ, л. 158b–162b и Соф. 1322, РНБ, л. 98а–100а), но без да привлича за сравнение най-ранния славянски текст от XII в. в *Усн*¹³. Още един препис на творбата, но под дата 10 май, е запазен в майския том на Макариевите чети-минеи Соф. 1321 от РНБ, л. 368а–370а (нататък *Соф 1321*)¹⁴. Този текст също не е използван от Д. Щерн.

В славянската традиция съществува и *Служба за св. Еразъм* без намерен засега византийски паралел, поради което може да се допусне, че е оригинална¹⁵. Известна е по пет преписа, четири от които се пазят в руски книгохранилища¹⁶:

1. Син. 167, ГИМ (нататък *Син 167*), служебен миней за юни, руски, XII в., л. 6r–13r¹⁷.

2. Соф. 206, РНБ (нататък *Соф 206*), служебен миней за юни, руски, XII в., л. 3v–6v¹⁸.

⁹ За изображенията на Седмочислениците и включването на св. Еразъм сред тях срв. още: Грозданов 2000: 21–41. Вещност в основата на това смесване у Паисий стои обръкването им в основния източник на Паисий – Цезар Бароний; срв. текста у Паисий Хилендарски 1961: л. 97а, с. 134.

¹⁰ Срв. Снегаров 1925: 29.

¹¹ Успенски сборник 1975: 212–220 (л. 118с–124а).

¹² Двата преписа са посочени у Афиногенов 2006: 263, 266; вж. също справката у Творогов 2008: 56–57. За съжаление, нямам възможност засега да отчета материала от тези два източника, към които ме насочи колегата А. Турилов, а те ще бъдат обект на бъдещи проучвания по темата. Според думите на А. Турилов особено ценен от тях е Егоровият препис, чиято минейна част е близка до Успенския сборник.

¹³ Срв. Stern 2006a: 352–381; Stern 2006b: 198.

¹⁴ С фотокопие от този препис разполагам благодарение на колегата М. Йовчева, за което ѝ изказвам най-искрена благодарност.

¹⁵ Сводно издание и немски превод на службата вж. у Stern 2006a: 370–381.

¹⁶ За възможността да използвам фотокопия от преписите Син. 167 от ГИМ, Соф. 206 от РНБ и БРАН 4.5.10 изказвам искрената си благодарност на колегата д-р Д. Кристианс.

¹⁷ Използван за сводното издание на текста, срв. Stern 2006a: 370–381.

¹⁸ Използван за сводното издание на текста, срв. Stern 2006a: 370–381.

3. БРАН 4.5.10 (нататък *БАН 4.5.10*), служебен миней за май и юни с проложни четива, сръбски, началото на XIV в.¹⁹, л. 16b–18b²⁰.

4. НБКМ 122 (нататък *НБКМ 122*), празничен миней от 1435 г., сръбски, л. 243v–246r²¹.

5. Хлуд. 160, ГИМ, служебен миней за юни–август, сръбски, първата половина на XIV в.²²

Славянската служба за св. Еразъм съдържа три вечерни стихирни на „Господи, възвах“ за 8-и глас. В преписа от *БАН 4.5.10* едната стихира е заменена с друг текст, също посветен на св. Еразъм: стѣ• гла• ѿ• по• о прѣславнѣ• О прѣславнѣ юѡ• на нѣн н на землн• радѡсть дн ѡвн се [...] плышь крѡзма мѣнка• ѿ англь хваламн вѣнь[.... ..]• н ѿ члѣкъ пѣннѣ приѣмлетъ• ѡ како пострада въ вѣсѡу• како добръ подвнѡда се• вѣрже врагы падо се лѡукавы[...]• хѡу побѣжѡшѡу н•²³. В три от преписите (без *БАН 4.5.10*) е запазена вечерна слава за 8-и глас. Канонът също е за 8-и глас с ирмос на първа песен Въврѡужена фараѡна и съдържа осем песни. Във всички преписи е изписан седален. Кондак е запазен единствено в *НБКМ 122*. Не е запазен икос.

Канонът за св. Еразъм е изграден по музикалния модел на византийския канон за Димитър Солунски, приписван на химнописеца Николай²⁴. Сравнението на текстовете показва, че съвпадат всички ирмоси и богородични тропари (без богородичния за осма песен) от произведението на Николай. Подобно съвпадение означава, че за тази, може би оригинална, славянска творба е използван известен във византийската химнография музикален модел за създаване на химнографско произведение за мъченик.

В южнославянските минеи *НБКМ 122* и *БАН 4.5.10* текстовете са само за св. Еразъм и са поместени под дата 1 юни²⁵, а в руските *Соф 206* и *Син 167* – под дата 2 юни заедно със *Службата за св. Никифор Изповедник*. И в двата руски преписа каноните са изписани отделно, а не песен по песен, което подсказва за една по-ранна химнографска традиция.

Преписите на *Службата за св. Еразъм* показват определени структурни разлики помежду си, обусловени от произхода им. Както може да се очаква, в руските минеи в началото е поместен седалният, който в южно-

¹⁹ Сводный каталог 2002: 576.

²⁰ Не е използван в изданието на Д. Щерн (Stern 2006a).

²¹ Издание на текста вж. у Мирчева 2006а: 312–319. Използван за сводното издание на текста у Stern 2006а: 370–381.

²² Сергей 1901: 212. Засега не съм имала възможност да работя с този препис и той остава извън моите наблюдения.

²³ Тази стихира не е засвидетелствана досега в друг препис. Тъй като листът е много повреден, някои пасажии не могат да се разчетат напълно.

²⁴ Вж. сравнителната таблица в Приложение № 2 у Мирчева 2006а: 309–311.

²⁵ На същата дата се намира службата и в сръбския миней Хлуд. 160 от ГИМ (Сергий 1901: 212).

славянските е включен след трета песен. Сръбските преписи започват с три вечерни стихирни и вечерната слава, които в руските са поставени след седмичния тропар. Канонът и в четирите минеи върви по познатата схема, но с известни разлики в отделните източници. Най-пълната версия се съдържа в *НБКМ 122*. В края на първа песен в него е вмъкнат един допълнителен тропар. Трета песен в *НБКМ 122* също е с четири тропара за светеца, докато в останалите минеи тропарите са по три, като в *БАН 4.5.10* липсва третият, а в *Соф 206* и *Син 167* – четвъртият по ред. Четвърта песен във всички източници е с три тропара, но в *БАН 4.5.10* липсва третият тропар. Осма песен също е с четири тропара в *НБКМ 122*, но в *БАН 4.5.10* липсва вторият тропар, а в *Син 167* и в *Соф 206* – третият. Девета песен отново е с четири тропара в *НБКМ 122*, докато в *БАН 4.5.10* е пропуснат третият, а в *Соф 206* и *Син 167* – четвъртият тропар.

Освен пълни версии на службата в славянските минеи са запазени и нейни съкратени варианти. Така например две от вечерните стихирни и вечерната слава за св. Еразъм (без канон) са поместени в миней *Ф.п.1.72* от РНБ под дата 1 юни (л. 195г). Този препис не е печатан, затова тук ще приведа неговия текст:

ПАМА СГГО НКНФОРА ЕППА ЦРЪГРА Н СГМУ ЕРАЗМ ННЪ МЛАДЕНЬЦЪЛННННН
(sic!) ПРН ЯВРНТАНЪ ЦРН. СТРА ГЛА. Н.

ДРОУГЫ МОНН ВЪЕ ОБРЪТЕ СА НБНА ПИЩА ЯКО АГГЛЪ ПРНЕМА ТОМОУ ЖИТНЕ.
ВЪ ПЛЪТН СПОВЫТН СА. БЕ-С-ЪМНЪННА Н СЪ НННН ВЕСЪДОУА. ПЛЪКЫ ДЕМОНЬСКИА
ВСА ПРОГОНА Н ННЪ ПРЪДЪСТОШН ХВН НА НБНЫ СЪ АГГЛЫ НЕПРЪСТАНО МЛН СА СПТН
СА ДШАМЪ НАШНМЪ:~

ЛОУКРНДО СВЪТЛО ВЕСЕЛН СА. ПРНЕМЪ ХВО НЕЗАХОДАЩЕ. СЛНЦЕ ТРЪСВЪТЛАМН
ЗАРЪМН. ВСЕГО МНРА ПРОСВЪЩЫША ЮДЕСН ЖЕ КЪ ХОУ ЛЮДН ПРНВОДАЩА. НЦЪЛЕННА
ТОКЪ. Н ВЪБЫЛНЕ НЗАНВАЩА. МРТВЫА (sic!) ВЪСКРЪШАЩА. Н БОЛЪЗНЫ ВСА
НЦЪЛЪЩА ТЪМЪ ХОУ МН СА БЛЖЕ:~

ТРЪСВЪТЛАМН ЗАРЪМН БЛАЖЕНЕ ОГРАЖЪ (sic!) СА. ЯКО СЛНЦЕ ЛОУЧАМН ВСЕГО
МНРА ПРОСВЪТН ПОУСТННА ПРЪЩАА. Н ЦРКВЪ КРАСА ХВА. ЕАЖЕ БЫ СТАЛЪПЪ НЕДВНЖННН
ЮДЕСЫ А ПРНСНО ВЪНЧАВАА ТЪМЖЕ ТА МЛА Н МЕНЕ ПРОСВЪТН. ОМРАЧЕНА ТВОННН
МЛТВАМН. БЛЖНЕ СГЛЮ:~

За разлика от споменатата по-горе гръцка служба, издадена в *АНГ*, славянската служба за св. Еразъм определено е свързана с агиографския текст. В общи линии тя следва известните от житието факти, които, разбира се, са обвити в характерната за химнографията поетична словесност. Споменава се родната му Антиохия, „диванската гора“, където Еразъм се качва, за да се отдаде на отшелничество, близостта му с дивите животни, храненето му с ангелска храна, възкресяването на мъртвия син на видния гражданин на Лукрида Анастасий, лечителската му дейност, множеството народ, който обръща към християнската вяра, мъченията от съимператорите на Римската империя Диоклитиан и Максимиан и победата над тях, разру-

шаването на езически идоли, чудесното му възкачване на небето заедно с покръстените от него християни, които са принесени в жертва от езичниците, без обаче да се споменава за пребиваването и смъртта му във Формия.

Факт е, че основната част от подвизите на светеца е свързана именно с Лукрида (Охрид) и Сирмиум (дн. Сремска Митровица). Макар че в житийния текст два пъти почти дословно се повтарят двата епизода с мъченията, извършени от Диоклитиан (в Антиохия) и Максимиан (в Сирмиум) и нишката на разказа следва определена схема на поведение на проповедник и защитник на Христовата вяра, основно ядро в него е чудното възкресяване на сина на Анастасий.

Изключително интересно е да се отбележи, че в службата, както и в житието липсват названията Охрид и Лихнида – св. Еразъм е архиерей на Лукрида (Лѹкрѹнда или Лѹкрѹда), срв. третата вечерна стихира: Лѹкрѹнда, свѣтло веселъ се, втория тропар на пета песен от канона (№ 25): Лѹкрѹдскаѡ мѣста • свѣтѡзарнѣн словѣсѣн просвѣтнѣ и третия тропар на осма песен (№ 35): Лѹкрѹда лнкѣствоуѣн • ѣкоже крннѣ процвѣтаѣ според преписа в *НБКМ 122*, където диграфът ѹ показва недвусмислено, че името се е произнасяло с у. По същия начин е изписано името и в стихирата, запазена в миней Ф.п.І.72 от РНБ (вж. по-горе). В останалите преписи на службата името на града е засвидетелствано по следния начин: в *БАН 4.5.10* липсва вечерната стихира, на останалите две места стои Лѹкрѹдска и Лѹкрѹда; в *Соф 206* и *Син 167* във вечерната стихира Лѹкрѹда, в тропар № 25 Лѹкрѹдскаѡ, а тропар № 35 липсва. В житийния текст в *Усп* и Макариевите чети-минеи то е във форма Лѹкрѹда или Лнкрѹда²⁶, така, както е фиксирано и в три от четирите преписа на службата.

Безспорно е колебанието в названието на града в славянските текстове – Ликрида или Лукрида. Различни названия на града обаче откриваме и в гръцките и латинските преписи. В *AASS* погрешно е фиксирана формата Sidugrido²⁷ вм. Lucrido. В латинския текст от Codex Tegernseensis 1413, л. 43v (Versus ad Engilmarum) от X в. името на града също е Lucrido²⁸. В гръцките преписи на житието отново се открива Λούκριδον/Λουκριδός, с четене на вокала като у.²⁹

Това название на града неведнъж е предизвиквало съмнения в идентификацията на топонима³⁰, но в последно време може да се каже, че фоне-

²⁶ Успенски сборник 1975: 215 (л. 120с), 216 (л. 121а); *Соф. 1321*, л. 368b.

²⁷ *AASS*: 214 (& 7), срв. на с. 216 в същото издание бележка на издателите: „Erat in præcipuo Ms. Lucrido: sed ex priore reposuimus, Sidugrido“; срв. и разночетението Sidugrido под линия у Desantis 1988: 520.

²⁸ Streckler 1978: 88 – бележка под линия в разночетенията: „Papebroch zu den Acta 6 gibt an, in der ältesten Hs. stehe Sidugrido, in anderen Lucrido Mombricitius lucido“.

²⁹ Срв. Desantis 1988: 520, 521, 522, 523.

³⁰ Срв. Desantis 1992: 291–292; Falkenhausen 1996: 81; Stern 2006a: 360–361.

тичният развой Лихнида – Лукрида – Охрид вече е доказан³¹. Тъй като в края на XI в. (1070–1080 г.) в латинската редакция на *Житието на св. Ера-*

³¹ Мирчева 2006b: 457–462. Тук ще си позволя да повтора изнесените в тази моя статия данни за фонетичния развой в названието на града. Хипотезата на В. Томашек е за неславянски произход на названието Охрид. Той смята, че формите *Lychnis*, *Lychnidos*, *Lychnida* произлизат една от друга – илирийско-южноалбанското *n* пред вокал се е произнасяло като *r* – **Lychnis*, **Lychnida*, с дисимиляция – **Nychnida*, **Nuchrida*, в което виждали гръцкия предлог *εν*, така че името било схващано като *Uchrida* – *Ochrida* (неударено *u* се произнася почти еднакво с *o*). Според него този преход е станал още в илирийски (т.е. предалбански) и в албанския диалект е наследен от по-старо време, а в *Λυχνίς* гръцкият вокал *υ* се е произнасял като *u* (българско *y*). Това произношение се е задържало доста дълго, а в съвременния цаконски гръцки диалект и до днес се произнася така. Тоските и сега наричат този град *Охоре*, а има засвидетелствана и една по-стара форма *Алхери(а)* (Tomaschek 1887: 353). На базата на това предположение на В. Томашек Й. Иванов прави заключението, че „именната **Lychnis*, **Lichnidus*, **Λυχνιδός*, **Λυχνίδιον*, **Αχρίς*, **Αχρίδα* (винителен падеж, употребяван като именителен), идват едно от друго под влияние на този южен албански диалект, в който интервокалното, а понякога и краесловното *n* се заменя с *r*“. Що се отнася до най-новата славянска форма *Охрид*, то тя отразява според Й. Иванов правилното средновековно славянско предаване на кратко *ǎ* като *o*, за което привежда редица примери. Освен това Охридският архиепископ Хоматиан (1217–1234) изрично изтъква, че новата форма на името *Αχρίδα* е дадено на старата *Λιχνίδα* според езика на мизийците, т.е. българите: ... τὴν Λυχνιδὸν Ἀλυριῶν πόλιν ... ἢ ὡς Ἀχρίς κατὰ τὴν Μυσῶν ὀνομάζεται γλώσσαν (Иванов 1925: 56–57). От своя страна Л. Милетич подкрепя хипотезата за славянски произход на името *Охрид*, като според него етимологическите обяснения на В. Томашек и Й. Иванов се основават главно на звуковите закони. Според него така се „обяснява само промяната на *n* в *r*; но не е обяснил как е могла да се преобрази формата „Лихрида“ (която исторически и не е засвидетелствана, *Б.М.*), та да стигне до формата *Ахрида*“ (Милетич 1926: 142–146). Л. Милетич се основава на сведението на К. Иречек (Иречек 1878: 354), че под името *Αχριδος* се разбира област в долината на Средна и Долна Арда. По времето на Второто българско царство областта била под властта на цар Калоян, но след битката при Клокотница северните склонове на Родопите със Станимака (Асеновград) и Чепино остават в българска територия, а *Αχριδος* – във византийска. К. Иречек също извежда етимологията на *Αχριδος* в Родопите от *хрид* ‘скала’. За Милетич това тълкуване е важно, защото двете гръцки форми *Αχριδος* в Родопите и *Αχрис* (род.п. *Αχριδος*, вин.п. *Αχριδα*) на Охридското езеро според него са идентични по произход и значение. По неговото мнение гръцката форма в Родопите се е наложила и е твърде вероятно, ако се е била запазила в говора на българското население там толкова дълго, както в Охридско, тя също да гласи *Охрид*. Но от втората половина на XIII в. названието *Αχριδος* в Родопите изчезва и у писателите от XIV в. се появява ново име на областта: Мора – Μορῆа – *Μόρρα*. Във *Венецианската привилегия* от 1119 г., в която се изброяват провинциите, двете имена се споменават едно под друго. Според К. Иречек Мора първоначално е била част от старата област *Αχριδος*, вероятно близката до Димотика, а по-късно названието се пренесло върху цялото долно течение на р. Арда (Jireček 1888: 286). Ст. Младенов подкрепя мнението на Томашек и Й. Иванов и смята, че *Lychnis*, *Lychnidos*, *Lychnida* произлизат едно от друго. Според него този преход е станал още в илирийски (т.е. предалбански) и в албанския диалект е наследен от по-старо време (Младенов 1927: 448). В една по-нова статия на българския учен Ив. Дуриданов, посветена на етимологията на *Охрид* (Дуриданов 1982: 539–542), се привеждат други факти в подкрепа на славянския произход на името. Към двете засвидетелствани форми – по течението на Арда и на Охридското езеро, той добавя още две названия – едно село в Михайловградска област, разположено на рид над р. Ботуня, северно от пл. Козница и друго село в околия Поцерска в Сърбия. Обяснението и на четирите топонима е образуването им по славянския модел с представка *o-* и именна форма, т.е. името *Охрид* показва напълно български произход. Освен това според него няма никаква връзка между двете стари *Ах-*

зъм, направена от монаха Джовани ди Гаета (папа Геласий II), е изписано вече новото име на града – Охрид³², можем да направим извода, че славянската служба или е била създадена преди приемането на новото название на града Охрид, т.е. преди края на XI в., или е възникнала на базата на известна на автора житийна творба – гръцка, латинска или славянска, като е фиксирала междинно състояние на фонетичния развой на названието Лихнида към Охрид.

На няколко места в *Службата за св. Еразъм* се открива паралел с началната част на агиографския текст, в която се описва животът на светеца в Антиохия, оттеглянето му в Ливанската планина и отшелничеството му. Така например в първата и втората вечерна стихира, както и в първия тропар на трета песен той е сравнен с Мойсей заради живота си в пустинята (подразбира се Ливанската планина) и приемането на ангелска храна³³: *Дроугы мѡѡсн ѡѡе ѡбрѣте се• нѣсноѡю пнцоѡ ѡко аггль прнѣмліе• нѣ томоу бо нѣ жтннѡ• ѡплѣтнсь н спѡвн се• ѡе-с-ѡмнѣннѣ с нннмн ѡеѡдоѡіе• плѣкы дѣмоньскѡннѣ ѡе проганнѣ (1-а вечерна стихира); тн, дѡбрѣннм дѡлѣсн• ѡко крннѣ процѡвль існ лнѡнскѡѡ мѣста• блѡоуханнѣ нсплнѣіе• жтннѣм же ѡко*

риди и двата топонима в Североизточна България и Сърбия. За съжаление, обаче, Ив. Дуриданов не е обърнал внимание, че и двете приведени от него нови форми са с изговор *Орид* (без *x*) и обяснението чрез представка *o-* и именна форма е напълно правилно единствено що се отнася до тях. В друго изследване, посветено на етимологията на *Охрид*, американският учен Ерик Хамп (Hamp 1981–1982: 777–784) приема възможността за връзка между названията *Лихнида* и *Охрид* и представя като посредник албанския диалект на тоските, като привежда нови доказателства: развитие на протетично *ъ* и *o* пред веларно *l* под влияние на западните македонски диалекти, при което се получава формата **ъlxnid-*, възприета в старинните албанските диалекти като **olxnid-*. Според законите на албанската фонетика Е. Хамп възстановява междинна форма **oxnid-* и също отбелязва прехода на *n* в *r*, характерен за този диалект. В същото време той свързва появата на топонима *Ахрида* в Родопите с разселването на южните тоски след 1200 г. Вижда се, че произведенията за св. Еразъм (гръцки, латински и славянски) съдържат именно тази, както я нарича Л. Милетич, „незасвидетелствана“ форма, и то и в двата нейни диалектни фонетични варианта – *Лукрида* и *Ликрида*. Тук изрично трябва да се отбележи, че не става дума за стар град или местност в Македония с название *Лукрида/Ликрида*, за съществуването на които няма никакви сведения за два различни топонима (срв. например Цухлев 1911: 35–36), а за фонетичен развой *Лихнида*<*Лукрида* (*Ликрида*)<*Охрид*). Като имаме предвид и доказателствата, приведени от Дж. Дезантис (Desantis 1992: 271–272), че житийният текст за св. Еразъм е възникнал най-вероятно в периода края на VI – средата на VIII в., и в трите негови версии топонимът е запазен във формата *Лукрида/Ликрида*, можем да предположим, че именно в този период названието на града е гласяло по този начин. От IX в. нататък наименованието *Охрид* взема превес, а е окончателно узаконено по времето на Самуил, който пренася столицата си там (срв. Снегаров 1995: 164–165). Смятам, че действително названието на града, засвидетелствано в произведенията за св. Еразъм, фиксира липсващата брънка в разволя на старото към новото име на града.

³² Срв. приведения пасаж у Desantis 1992: 292.

³³ Текстът на службата цитирам по *НБКМ 122* с отбелязване на някои основни разночетения в останалите три преписа, а на житието – по *Усн* в сравнение с текста на Макариевия чети-миней *Соф 1321*.

аггль бѣвь • земныи же сладость все ѿложѣ • тѣмже и приеть ѿ съ небь • и ѿко монш бгѡвндѣць ѡбрѣте се (2-а вечерна стихира); поустыице веселн се • приѣмлюще незаходнмоу звѣзоу • лнванскаа мѣста • лоуѣамн прѡсвѣщаѡца • и всю въселеннню свѣтло оукрасеца • бгѡдхнѡвлѣнннн словесн • нмнже и мене просвѣтн блженн еразме (3-и тропар, 1-а песен); нѣнои жтнн паѣ ѡлвкъ блженне еразме • стежаѡ ѿко и бесплѣтенъ • паѣ дрѣвльнѣ мѡнсеа въ лнванѣ • брашно аггаскоо съ небь приель исн (1-и тропар, 3-а песен); Поустыице грдн сътвори • въ вышнннѣ жтннѣ • все познаѡ • и црѣвнню гавль се пороучннкъ • сладостн источен небсааго брашна • (3-и тропар, 3-а песен, който липсва в *Соф 206* и *Син 167*).

Тези текстове пряко се свързват с началото на житието, в което се описва качването на светеца в Ливанската пустиня: блаженн еразмъ • поустыиню възлюбн и прѣвзистъ тоу • лѣ • зъ • ндеже многа чюдеса сътвори въ горѣ нарицающн са лнванъ • въ ноцн и полоудьне бѣ поа • ѣмоу же на всакъ днъ брашно съ небь съхожаше • велнка же чюдеса тѣмъ гавн гѣ • ѿко и аггломъ съ нмъ бесѣдоватн • и звѣрннѣ же прихждаахоу въ хлѣвнню ѣго и поканаахоу са ѣмоу³⁴ (*Усп*, л. 119а).

В житието на няколко места се описват чудесата на св. Еразмъ, сред които са изцеления на болни, прогонване на бесове и обръщане на хиляди хора към Христовата вяра. След като слиза от планината в града, той изцелява множество народ и прогонва бесове: и ѿко съннде мнозн ѡдържннн зълнннн дхъ сърѣтахоу н. стѣн же еразмъ възлагаше роукоу свою на нѣ • въ нма хѡ нзѣгающемъ же дѣмономъ • авннѣ цѣлн бѣвахоу многы же • н стѣннмъ крыщенннемъ прнведе къ гоу (*Усп*, л. 119а). По същия начин е предадена и дейността му в Лукрида/Ликрида: стѣн же еразмъ нареченои мѣсто ѣмоу • лукрида прѣват • ндеже и множество вѣрнннхъ въ нма хѡ ѡ него крѣстнша са • многа же чюдеса твораше помагающоу ѣмъ хѡу • въ ннхъ же и слѣпннмъ зракъ дааше • и ѡзамъ и недоугомъ нсцѣлннн³⁵ твораше (*Усп*, л. 121а–121б).

Ето как са изложени тези негови действия в службата: чюдсмн же лѡн къ хѡу прнведеца • нсцѣлннн ѡбнлнѡ • токъ нзлнвающа • и мрѣвнннѣ вскрѣсеца • и болѣзнн все нсѣлѣюща (3-а вечерна стихира); цѣлвамн блженне стлѡ • болѣзнн все проганаѣ • и мрѣвнннѣ вскрѣшаѣ • и бѣсн нзгѡне (седален); чюдсн прѣднвнннмы • нсплннннвъ вселенннѡю всю • слѣпннѣ просвѣщаѣ • и бѣсы проганаѣ • и болѣзнн нсцѣлѣ • и мрѣвнннѣ вскрѣшаѣ • ѿко бѣжн оугдннкъ³⁶ блженне еразме:~ (1-и тропар, 6-а песен).

В житието се описва как след възкресяването на мъртвото момче хиляди хора приемат кръщение: и тако вѣрова анастаснн • и весь домъ ѣго • въ тѣ же днъ крѣстн са ѡ прѣстоащнхъ люднн • тако же крѣстнша са ѿко і тѣсоущъ • (*Усп*, л. 121с), а след разрушаването на езическия идол и убиването на дра-

³⁴ В *Соф 1321* добавено и постнаахоу са слѣдоу ѣго.

³⁵ В *Соф 1321* нсцѣлнннѣ.

³⁶ В *Соф 206*, *Син 167* оученнкъ.

кона в Сирмиум приемат кръщение 40 хиляди души: вѣроунте въ ГѢ мон ІС ХСЪ н спсете са а не льстнте са • н повелѣ змнѣвн да проунмъ ѹлѣкомъ • ннѹтоже сътворнтѣ • стѣин же еразмъ рече • се нзинѣ пакы слнзы сътвори вѣроуннмъ въ та • нже н кръстнша са в днѣ тѣ • кѣ • тѣкоушѣ моужѣ • (Усп, л. 122d). В първия тропар на седма песен тези епизоди са отразени така: Тѣсоуца тнсоуца мнѣ • вѣроѹ на крѣщеннѣ стѣ прнведенѣ • сладостнн оученнѣ все просвѣтнѣ • н ѹдѣснн прнвлачаѣ •

Най-голямото чудо, извършено от св. Еразъм, е възкресяването на сина на известния гражданин на Лукрида Анастасий, описано подробно в житийния текст: бѣ же етеръ добра рода н прѣдѣннн • въ градѣ томѣ • ѣмоуже нма анастасъ • сего же снѣ лежаше мъртвѣ • н тѣло ѣго готовлаахоу къ гробоу • навн же са стѣмоу еразмоу да сего възкрѣснтѣ н прѣдасть роднтелема • н застоупль гробѣ ѣго блаженѣн рѣ • анастаснѣ аще вѣроу нмешн въ ГѢ ІС ХСЪ • роужнн са ѿ стѣго дѣха нз марна дѣвѣ • то прннмешн снѣ свон • многоу же сънмоу³⁷ же н ѹдѣшемъ са ѿ нендреченнѣмъ • тѣгда анастасъ ѿвѣщавъ рече • да тѣ можешн лн възкрѣснтн снѣ мон • стѣин же еразмъ рече • не азъ нѣ ГѢ мон ІС ХСЪ • ѣмоуже ѣсмъ азъ рабѣ нждеконн • анастаснн же рече аще снѣна моѣго жнвѣ мн прѣдасн • вѣроуѹ н азъ н домъ мон • н люднѣ сн • тѣгда же стѣин еразмъ рече • съложнтѣ тѣло ѣго съ оѣра н людн разгѣна да ѿстоупать • н повелѣ оцѹ н мѣрн тоу статн • н прѣклонѣ колѣнѣ надъ тѣлѣмъ възъпн гламѣ велнѣмъ • велнкѣ ѣсть бѣ кръстнѣанскѣ • н обращѣ са къ оцѹ н рече • до сега блазннлъ са ѣсмъ • бѣн бо нмѣ же слоужнѣн ѣсмъ ннѹтоже соутѣ • вндѣхъ бо на въ адѣ покоѣ не нмоуца ѿ моукѣ • бѣ же сего еразма велнкѣ ѣсть (Усп, л. 121b–121c). Същият епизод е предаден кратко в службата на две места по следния начин: Лоукрндскаѣ мѣста • свѣтозарннн словеснн просвѣтнѣ • мѣрца же къ гробоу пѣвнзѣма възкрѣснѣ • вѣроу распалнѣ срѣца грѣнѣмъ • блгтнѹ дѣха прѣстаѣ • блженнѣ стѣлю (2-и тропар, 6-а песен); Анастаснѣ моуре³⁸ пѣвнзѣн се тврѣ³⁹ въ вѣроу хѣоу • да оузнншн възкорѣ сладостъ⁴⁰ бжю бесннслннѹю • снѣ тн оумерша • нменѣмъ ѣго вѣстаѣнѣ • тѣ бо ѣ дръжава жнвотоу н смрѣты • (3-и тропар, 6-а песен). Както се вижда от приведените пасажи в *Соф 206* и *Син 167*, две от разночетенията – рече вм. тврѣ и власть вм. сладостъ, са по-верни на житийния текст и неговия смисъл.

В службата не са пропуснати и мъченията от Диоклитиан и Максимиан, които в известна степен се преповтарят с житийния текст, например при Диоклитиан: тѣгда ѣростнѹ нспѣлннѣ са цѣрѣ • н повелѣ слоугамъ свонмъ • олованѣннн сѣлѣгамн бнтн н по ревромъ • (Усп, л. 119b–119c); днѣклнтнѣнѣ же цѣрѣ ѣростнѹ нспѣлнѣнѣ са • повелѣ стѣго еразма жѣзлы бнтн н дѣвѣма

³⁷ В *Соф 1321* добавено бывшоу • стоѣщемъ.

³⁸ В *Соф 206*, *Син 167* блаженѣ.

³⁹ В *Соф 206*, *Син 167* заместено: рече.

⁴⁰ В *Соф 206*, *Син 167* власть.

моу жема • третнѣмоу же нзмѣнающю са (Усп, л. 119с–119d); тѣгда ѣростн исплани са цѣрь повелѣ павѣть юмоу желѣзнамн скобальмн дѣрьгнѣтн (Усп, л. 120a); тѣгда повелѣ цѣрь смолоу н вапъно н воскъ разваритн • н на стѣго ѣразма възлнѣтн (Усп, л. 120a); при Максимиан: маѣнмнѣнъ ... прогънавѣ са прѣстѣн ланитѣ юго бнтн (Усп, л. 122a); ...тѣгда цѣрь маѣнмнѣнъ ѣростн исплани са • н повелѣ стѣго ѣразма прнвестн • н многомн моукамн моуѣтн н • н повелѣ слоугамъ своимъ рнзоу мѣданоу сътворитн • въ мѣроу члѣка • н ражѣщн ю зѣло • облащн же мѣнка (Усп, л. 123a–123b). В службата тези епизоди са вплетени в първия тропар на пета песен по следния начин: Мѣсльнама оѣнма възнраю на жнзнь вѣчноую • стѣртнѣ бнѣннѣ • н моуки бѣсѣнслѣннѣннѣ • сладостноу вѣспрнѣмліе • повнзаше се прѣстолоу божню дѣтонно⁴¹ прѣстатн:~

Конкретен паралел между житийния и химнографския текст се намира и в епизода с предложението на Диоклитиан: пожърн бесѣмрътъннѣмъ бѣмъ • да сътвори тѣ старѣнша градоу моѣмоу • дамъ же тн злато н сѣбро (Усп, л. 119с) и отговора на светеца: дарове твоѣ не ѡлоуѣатъ мене ѡ любѣве хѣты • ѣко злато твоѣ н сѣбро твоѣ н ѡдѣннѣ твоѣ • съ тобою да боудеть въ погъбѣль (Усп, л. 119с), предадени във втория тропар на пета песен така: Не льстн мене вѣсоуѣе днѣклнтнѣнѣ мѣтлю • каменню н дрѣвоу чѣтъ бжтвнѣоу въздаваіе • нъ разоумѣн творца нѣбоу н землѣн • да вѣчнаго пламене нзбоудѣшн:~

И в двата случая св. Еразъм излиза победител. Посрамването на Диоклитиан след чудодейното избавление на светеца от тъмницата в Антиохия в житийния текст е описано така: по • сѣ • мѣ же дѣне • дноклнтнѣнъ цѣрь бързо текын прнде къ тъмннцн • н вндѣ печатъ свон невѣжен • н ѣко ѡпечатлѣвъ повелѣ слоугамъ своимъ гла • нзведѣте мн възхва того нже наша богъи нн въ чѣто же творнтѣ • възвѣзшемъ же нмъ не обрѣтоша мѣнка • нъ желѣза ѣко н прахъ възвѣша • н възъпнша гламъ велннемъ глаоще • члѣка не обрѣтохомъ нъ желѣза ѣко н прахъ възвѣша • слышавѣ се цѣрь • роукою бнтн своєю лнце своѣ гла • оуѣзы мнѣ пороуга са цѣрствню моѣмоу • чѣто рекоу прѣдъ людѣмн • (Усп, л. 120d–121a). С подобни думи е разказан и епизодът с Максимиан, след като Еразъм разрушава медния идол с поглед: цѣрь же вндѣвъ ѣко пороуганъ бѣсть • възѣдъ на конь свон н въ полатоу възвратн са • тѣлѣкын пѣрѣсн своѣ н гла • оуѣзы мнѣ ѣко пороуга мн са цѣрствнѣ моѣ ѡ члѣка сего (Усп, л. 122с–122d). Във втория тропар на осма песен тези два епизода звучат така: Днѣклнтнѣнѣ посрамнѣ • ѣ маѣнмнѣнѣ мѣтлю • ѣ вѣсовскоую льсть вѣсоу нскореннѣвѣ трнствѣламн зарамнѣ • ѣко въ рнзоу ѡблѣк сѣ • стѣртн ѣ раны ѣ болѣзньн прѣтѣрѣпѣ.

В службата не се споменава за пътуването на св. Еразъм от Лукрида през Дурас до Кампания и смъртта му във Формия. Трябва да се изтъкне фактът, че текстът и в Усп, и в Соф 1321 е съкратен – липсва именно информацията за тази част от живота му. Явно тук става дума за механичен пропуск, който до известна степен е бил преосмислен по-късно от препис-

⁴¹ В Соф 206, Син 167 неhzдреченно.

вача. За това се съди от факта, че името на града при първото споменаване в този пасаж е правилно изписано, а при второто е объркано с другия топоним Сирмиум. Причината може би се крие в това, че в сравнително кратък пасаж в гръцкия и латинския текст са споменати три топонима.

Ето текста според *Усп*: н се авнѣ гавн сѧ ѧемоу⁴² подобьнъ сѧоу нарнцага сѧ н глѧ• еразме слоуго хвѣ•⁴³ страстнн радн•⁴⁴ азъ ѧесмь мнханлъ архаднглъ посълаанъ ѧесмь къ тебѣ да та нзведоу въ кампанню• въ градъ нарнцающнн сѧ фнрмоу• да проповѣсн⁴⁵ н тамо слово бжннѣ• н понмъ н веде въ градъ сермнтѣнскын⁴⁶ по гнню словесн• н въ тѣ ѧа готовъ обрѣте сѧ прѣблжнзын еразмъ в немь• (л. 123с–123d). Изразът н понмъ н веде въ градъ сермнтѣнскын⁴⁷ трябва да отговаря на гръцкия: *καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως Σου[ρ]μητανῶν. Καὶ ἐλθόντες ἐν τῷ Δωραχίῳ ἤϊρον πλοίαριον ἐτοιμον παρὰ κυρίου καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν χώραν Καμπανίας* (според препис *M*)⁴⁸ или *καὶ λαβὼν αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως Σουρμεῶν. Ἦλθεν δὲ ἐν τῷ Δωραχίῳ. καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ πλοῖον ἐτοιμασθὲν αὐτῷ παρὰ κυρίου, καὶ ἐμβὰς εἰς αὐτὸ ἐπέρασεν ἐν τῇ χώρᾳ* (според препис *V*)⁴⁹ и на латинския: *Et apprehendens eum ejecit illum de civitate Sirmitana: veniensque Curratium, naviculam à Domino paratam invenit, et transmigravit eum in provinciam Campaniam*⁵⁰.

Името на града Дурас е пропуснато и в латинската преработка на текста на *Житието на Еразъм в Златната легенда* на Яков Ворагински, но все пак там се казва, че светецът с Божия помощ достига до Кампания по море: *cumque orasset, apparuit ei juvenis similes filio Dei vocans eum et dixit illi: ego sum Michael angelus missus ad te, ut te ducam in Campaniam provinciam, quae vocatur Formana, ad docendum populum. Apprehendens eum et ejecit eum de civitate Sirmitana veniensque naviculam a domino paratam invenit et transmigravit in provinciam Campaniam*⁵¹.

От приведените пасажи се вижда, че единствено в славянските преписи не се споменава както името на града Дурас, така и пътуването на св. Еразъм по море. Липсата на тези факти може да се отдаде най-вече на грешки и пропуски при превода или преписването на текста, а липсата им в славянската служба, от своя страна, би могла да се обясни с тези пропус-

⁴² В *Соф 1321* добавено аггль.

⁴³ В *Соф 1321* липсва глѧ• еразме слоуго хвѣ.

⁴⁴ Между 36 и 37 в *Соф 1321* липсва.

⁴⁵ В *Соф 1321* проповѣдан.

⁴⁶ В *Соф 1321* сермнтенескъ.

⁴⁷ В *Соф 1321* сермнтенескъ.

⁴⁸ Desantis 1988: 538.

⁴⁹ Desantis 1988: 539. В препис *W* текстът гласи: *ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ ... <ἐκ> τῆς πόλεως Σουρμητάνων, ἐλθὼν δὲ ἐν τῷ Δωραχίῳ (vacuum [ibi desideratur vaiv̄n vel simile]) παρὰ κυρίου ἐτοιμήν εὔρεν. καὶ οὕτως μετέβη τῆς χώρας.*

⁵⁰ *AASS*: 216.

⁵¹ Graesse 1890: 893.

ки. Това подкрепя изказаното от Д. Щерн (който, както вече бе споменато, не използва славянския препис от XII в. в *Усп*) предположение, че авторът на славянската химнографска творба може би е познавал по-ранен славянски превод на житието⁵².

Що се отнася до тезата за съзнателна преработка на текстовете във връзка с провеждане на определено източно или западно влияние⁵³, то според мен в този случай по-скоро става въпрос за грешно предаване или смесване на имена в резултат на пропуски в текста (засвидетелствани, както се вижда, и в текст от XII в.). Пропуските и грешките от *Усп* почти напълно съвпадат с тези от *Соф 1321*.

Във всеки случай докато, както свидетелства папа Геласий II⁵⁴, във Формия, и изобщо в Италия, в края на XI в. определено са знаели за култа към св. Еразъм в Охрид (Ohrida), то засега няма никакви свидетелства, че в Охрид (Лихнида>Лукрида, Ликрида > Охрид) са знаели за формийската традиция.

За това, че вариантите на топонимите Сирмиум и Формия в славянския превод на *Житието на св. Еразъм* не се дължат на съзнателна, целенасочена намеса, може да се съди от няколко примера. Още в наслова в *Усп* се чете: Мѣца...⁵⁵ въ⁵⁶ днѣ⁵⁷ стра (sic!) н мѣнене стго н⁵⁸ прѣславнаго мѣннка еразма. мѣноу кмоу въ градѣ. фнрмнасъ.⁵⁹ гн блгсвн дѣ⁶⁰ (л.118d–119a), което отговаря на гръцкия текст в препис *V*: Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐράσμου μαρτυρήσαντος ἐν πόλει Φορμίας. Εὐλόγησον, πάτερ. ἀμήν.⁶¹

По-нататък, във втората част на житието, когато в Сирмиум Еразъм казва на Максимиан, че ще принесе жертва на неговите богове, името на града е изписано правилно във всички текстове: тѣгда радостн исплѣнн са ѡръ съ въсѣмн людьмн ндѣ въ храмѣ днѣвъ. н повелѣ раба гна въвестн въ градѣ сѣрѣмнтѣнскѣн. н повелѣ ѡрганѣ вса ѡснованнѣ нмѣ въ храмннѣ ѡгготовннѣ (*Усп*, л. 122b). Гръцкият текст гласи съответно: Τότε ὁ βασιλεὺς, χάρας πλῆσθεις, μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς διεκέλευσεν τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ ἀπενεθῆναι εἰς τὴν πόλιν Σουρμητάναι⁶², καὶ ἐκέλευσεν

⁵² Срв. Stern 2006a: 357.

⁵³ Срв. Stern 2006a: 363.

⁵⁴ Нямаме основание да не вярваме на приведената от Дж. Дезантис бележка на Джовани ди Гаета (папа Геласий II) за развит култ към св. Еразъм в Охрид от периода 1078–1088 г. (срв. съмненията в нейното тълкуване у Stern 2006a: 364).

⁵⁵ В *Соф 1321* добавено того же.

⁵⁶ В *Соф 1321* во·і·.

⁵⁷ В *Соф 1321* липсва.

⁵⁸ В *Соф 1321* липсва.

⁵⁹ В *Соф 1321* фнрмнасъ.

⁶⁰ В *Соф 1321* липсва.

⁶¹ Desantis 1988: 511.

⁶² Според Дезантис неизвестен топоним (срв. Desantis 1988: 549, n. 60), който е идентифициран със Сирмиум (срв. *AASS*: 216).

ὄργανα καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς θεμέλης εἰς τὸ πᾶν, ἐτοιμασθῆναι. (според препис *M*)⁶³ и: Τότε ὁ βασιλεὺς, χαρᾶς πλησθεὶς, μετὰ παντός τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναόν τοῦ ἐκέλευσεν Ἡρακλέως τὸν δούλον τοῦ θεοῦ ἀπενεθῆναι εἰς τὴν πόλιν Σουρμητανῶν, καὶ ἐκέλευσεν ὄργανα καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς θεμέλης εἰς τὸν ναόν, ἐτοιμασθῆναι. (според препис *I*)⁶⁴. Латинският текст гласи: Tunc gaudio repletus Imperator, cum universo populo perrexit usq̄ ad templum Jovis, et iussit hominiam Dei deduci ad civitatem Sirmitanam; et præscepit organa et omne genus musicorum, in templo præparari. (според препис *A*)⁶⁵.

Непосредствено след това в епизода, когато Еразъм разрушава с поглед езическия идол и убива излезлия от него дракон, при което става земетресение и градът е разрушен, името на града в славянските текстове е сгрешено: напрасно рѣша амннь. съмаѣтѣ же са градъ фнрѣмнтѣньскъин. (л. 122d). Този епизод в гръцките текстове е предаден така: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ ὑποστρέψας <***> προεθορυβήθη δὲ πᾶσα ἡ πόλις τῶν Σουρμητανῶν (според *M*)⁶⁶ и: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ συναθροισθεὶς ἀπεκρίθη τὸ ἀμὴν. Ἐθορυβεῖτο δὲ ἡ πόλις Ὀρμητανῶν. (според *I*)⁶⁷. Латинският текст гласи: Qui autem converse errant ad Dominum, responderunt: Amen. Conturbata est civitas omnis Sirmitana⁶⁸.

Отново следва пасаж, в който топонимът е изписан правилно, когато пред светеца се явява архангел Михаил: азъ ѳсмъ мнханлъ архангълъ посълаанъ ѳсмъ къ тебѣ да та нзведоу въ кампанню· въ градъ нарицающнн са фнрмоу·, което отговаря на гръцките: ἐγὼ γάρ εἰμι Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος καὶ ἀπεστάλην πρὸς σέ, ἵνα ἐπάξω σε εἰς τὴν Καμπανίαν χώραν, εἰς τὴν πόλιν καλουμένην Φουρμίας⁶⁹ (в *M*) и: Ἴδου ἐγὼ Μιχαὴλ ἄγγελος ἀπεστάλην πρὸς σέ, ὅπως ἀπαγάγω σε ἐν τῇ Καμπανίᾳ ἐν πόλει Φορμιά⁷⁰ (в препис *I*), а латинският текст гласи: ego sum Michael angelus, missus ad te ut ducam te in Campaniam provinciam, [in civitatem] guæ vocatur Formia, ad docendum populum. Et apprehendens eum ejecit illum de civitate Sirmitana: veniensq̄ Curratium, naviculam à Domino paratam invenit, et transmigravit cum provinciam Campaniam⁷¹ (според препис *A*).

Последното споменаване на града е към края на текста, където в славянския препис отново се забелязва грешка: рѣвъ же бѣжнн н мѣнкъ хѣвъ· вънндѣ н сѣдѣ въ градѣ сермнньстѣ· днннн ·ѣ· ꙗко прѣдъ бѣмъ готовоу бѣити

⁶³ Desantis 1988: 528.

⁶⁴ Desantis 1988: 529.

⁶⁵ AASS: 215.

⁶⁶ Desantis 1988: 532.

⁶⁷ Desantis 1988: 533.

⁶⁸ AASS: 216.

⁶⁹ Desantis 1988: 538.

⁷⁰ Desantis 1988: 539.

⁷¹ AASS: 216.

(л. 123d), срв. гръцките източници: 'Ο δούλος δὲ τοῦ θεοῦ καὶ μάρτυς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλθὼν ἐκάθισε εἰς τὴν πόλιν Φουρμίαν, καὶ ἑπτὰ ἡμέρας παρὰ κυρίου ἄνεσις αὐτῷ ἐδώθη καὶ ἐφ' ἑκάστη ἡμέρᾳ δι' ἀγγέλου ἄρτος αὐτῷ ἐκομίζετο. (според *М*)⁷² и 'Ο δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἐλθὼν ἐκάθισε ἐν τῇ πόλει Φορμιά. καὶ μετὰ ζ' ἡμέρας ἀνεπαύσατο πρὸς κύριον (според *Ι*)⁷³. Латинският текст според ръкопис *А* гласи: Servus autem Dei Martyr Domini venit et sedit in civitate Formiana; et septem diebus per divinam gratiam quiescebat⁷⁴.

Тези примери, по мое мнение, изключват възможността за съзнателна преработка на *Житието на св. Еразъм*, а говорят по-скоро за грешки, някои от които са наследени от гръцките текстове.

От своя страна, фактът, че текстът на славянската служба не съвпада с нито един от останалите извори за св. Еразъм, а също и емоционалният и въздействащ стил на творбата и изразеното лично отношение на автора подсказват, че най-вероятно тя е била създадена на място, в което култът към този светец е бил особено силен. Това място може да бъде най-вече Охрид.

Проблемът за култа към св. Еразъм в Охрид е един от ключовите в общия план на разпространението му в цяла Европа. Докато някои учени като Дж. Дезантис и А. Турилов приемат безспорното му съществуване в Охрид от периода на късната античност и свързват неговото подновяване с християнизацията на Българската държава⁷⁵, то за други като Д. Щерн това е привнесен по книжен път култ, който придобива местно охридско значение едва през XIII в. и се основава на съзвучие на имената (Лукрида/Охрид). Липсата на замяна на името Лукрида с Лихнида според Щерн може да се отдаде на това, че поради близкото звучене авторът на *Службата за св. Еразъм* е възприемал Лукрида като старото име на Охрид, но не е знаел за Лихнида⁷⁶. Едва по-късно (1435 г.) единствено в наслова на преписа в *НБКМ 122* светецът е наречен Лихнидски.

Въпреки че не може да отговори на въпроса как е проникнала в Македония тази според него единствено италогръцка, традиция, Д. Щерн поставя под съмнение автентичността на текста на *Житието на Еразъм*, а цялата охридска традиция смята за измислена от XIII в. нататък на основата на службата за светеца⁷⁷. За него фактът, че нито едно от ранните свидетелства не се позовава на Охрид, доказва, че не е имало ранен византий-

⁷² Desantis 1988: 540.

⁷³ Desantis 1988: 539–541.

⁷⁴ *AASS*: 216.

⁷⁵ Срв. Desantis 1992: 304; Зайцев, Турилов 2008: 591–592.

⁷⁶ Срв. Stern 2006a: 364.

⁷⁷ Срв. Stern 2006a: 363–364.

ски култ⁷⁸. Той подкрепя хипотезата на В. ф. Фалкенхаузен, че издигането на култа към св. Еразъм в Македония може да се свърже с елинизацията на Българската държава по време на възстановяването на Охридската архиепископия⁷⁹.

Дали текстът на тази служба за св. Еразъм е наистина оригинален, не може да се твърди със сигурност⁸⁰. Фактът, че в него не се открива акростих не е напълно показателен за преводния му характер. Възможно е обаче до нас да не е достигнал нейният гръцки образец. Важното в случая е да се отбележи, че тя е базирана изцяло върху сведенията от житийния текст, а липсата на основни факти в нея може би се дължи на пропуски и неясни места в използвания от автора препис на агиографския източник.

В заключение бих искала да подчертая, че е малко вероятно цялата традиция на почитането на св. Еразъм, свързана с Охрид, да се основава на съзвучие в названията на града. Фактът, че имената не си приличат, а произлизат едно от друго в исторически план, като в изворите е фиксирано неговото звучене вероятно от илирийски (т.е. от предалбански) период, може само да подсказва, че макар да липсват преки данни за развит византийски култ към този светец, той е бил местен покровител на старото християнско население от по-ранно време.

ЛИТЕРАТУРА

- Афиногенов 2006: Афиногенов, Д. Новгородское переводное четье-минейное собрание: происхождение, состав, греческий оригинал. – В: *Abhandlungen zu den grossen Lesemenäen des Metropoliten Makarij: kodikologische, miszellenologische und textologische Untersuchungen*. Hrsg. von Elina Maier und Eckhard Weiher. Bd. 2. Freiburg i. Br., 2006, 261–283.
- Зайцев, Турилов 2008: Зайцев, Д., А. Турилов. Еразм. – В: *Православная энциклопедия*. Т. 18. Москва, 2008, 590–592.
- Грозданов 2000: Грозданов, Ц. La composition de sept saints slaves (седмочисленици *επτάρηθμοι*) dans la peinture de l'archevêché d'Ochrid. – В: *Климент Охридски – живот и дело* (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 13). София, 2000, 21–41.
- Дуриданов 1959: Дуриданов, И. Името *Охрид* у южните славяни. – *Български език*, 9, 1959, № 6, 539–542.
- Иванов 1925: Иванов, Й. Произходът на цар Самуиловия род. – В: *Сборник в чест на Васил Златарски по случай на 30-годишната му научна и професорска дейност*. София, 1925, 55–62.

⁷⁸ Срв. Stern 2006a: 362.

⁷⁹ Срв. Falkenhausen 1996: 89; Stern 2006a: 366.

⁸⁰ Предположението за оригинален произход на службата се споделя и от А. Турилов, според когото се забелязва определена близост в стила и образността между службата и химографските произведения на Климент Охридски (Зайцев, Турилов 2008: 592).

- Иречек 1878 : Иречек, К. История Болгар. Одесса, 1878.
- Милетич 1926: Милетич, Л. По въпроса за произхода на името „Охрид“. – Македонски преглед, 2, 1926, № 2, 142–146.
- Мирчев 1985: Мирчев, К. Старобългарски език. София, 1985.
- Мирчева 2006а: Мирчева, Б. Някои бележки за култа към св. Еразъм Охридски (Формийски) и славянската му служба в ръкопис № 122 от Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София. – В: Българска филологическа медиевистика. Сборник научни изследвания в чест на проф. д-р Иван Харалампиев по случай 60-годишния му юбилей. Велико Търново, 2006, 299–321.
- Мирчева 2006б: Мирчева, Б. Св. Еразъм Формийски (Охридски) във Versio Slavica. – Във: Византия, Балканите, Европа. Изследвания в чест на проф. Василка Тъпкова-Заимова (= Studia Balcanica, 25). София, 2006, 453–462.
- Младенов 1927: Младенов, Ст. Имената на седем български столнини. – Българска мисъл, 2, 1927, 488–489.
- Паисий Хилендарски 1961: Паисий Хилендарски. История славеноболгарская. Никифоров препис от 1772 г. Подгот. за печат Б. Ст. Ангелов. София, 1961.
- Сводный каталог 2002: Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. Вып. 1. Москва, 2002.
- Снегаров 1925: Снегаров, И. Жития на народни светци, писани на охридско наречие с гръцко писмо. – Македонски преглед, 1, 1925, № 5–6, 23–34.
- Снегаров 1995: Снегаров, И. История на Охридската архиепископия. Т. 1. От основаването до завладяването на Балканския полуостров от турците. 2-о фототип. изд. София, 1995.
- Сергий 1901: Сергий, архиеп. Полный месяцеслов Востока. Т. 1. Восточная агиология. Владимир, 1901 [репр. Москва, 1997].
- Творогов 2008: Творогов, О. В. Переводные жития в русской книжности XI–XV вв.: каталог. Москва–Санкт-Петербург, 2008.
- Успенски сборник 1975: Успенский сборник XII–XIII вв. Изд. подг. О. А. Князевская, В. Г. Демьянов, М. В. Ляпон. Москва, 1971.
- Уста-Генчов 1927: Уста-Генчов, Д. Св. Седмочисленици в домашната ни иконография. – Македонски преглед, 3, 1927, № 1, 75–104.
- Цухлев 1911: Цухлев, Д. История на българската църква. Т. 1. София, 1911 (електронно издание: www.pravoslavieto.com).
- AASS: Acta Sanctorum. Iunii. Т. 1. Antverpiae, 1695.
- ANGL: Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Italiae inferioris. Ioseph Schirò, consilio et ductu edita. Т. 11. Canones Julii. Augusta Acconcia Longo collegit et instruxit. Roma, 1978.
- Desantis 1988: Desantis, G. Gli Atti greci di S. Erasmo. – Vetera Christianorum, 25, 1988, 487–555.
- Desantis 1992: Desantis, G. Il culto di S. Erasmo fra Oriente e Occidente. – Vetera Christianorum, 29, 1992, 269–304.
- Falkenhausen 1996: Falkenhausen, V. v. S. Erasmo a Bisanzio. – In: Formianum. Atti del Convegno di Studi sull'antico territorio di Formia. 3. Marina di Minturno, 1996, 79–92.

- Falkenhausen 1997: Falkenhausen, V. v. Problemi di traduzione di testi agiografici nel Medioevo: il caso della *Passio sancti Erasmi*. – In: Santità, culti, agiografia. Temi e prospettive. Atti del I Convegno di studio dell'Associazione italiana per lo studio della santità dei culti e dell'agiografia. Roma, 24–26 ottobre 1996. Roma, 1997, 129–138.
- Hamp 1981–1982: Hamp, E. On the name *OHRID*. – Македонски јазик, 32–33, 1981–1982, 777–784.
- Kurz 1955: Evangeliář Assemanův. Kodex Vatikánský 3. slovanský. D. 2. Úvod, text v přepise cyrilkém, poznámky texové, seznamy čtení. Vyd. J. Kurz. Praha, 1955.
- Jireček 1988: Jireček, K. Cesty po Bulharsku. Praha, 1888.
- Graesse 1890: Jacobi a Voragine Legenda aurea, vulgo Historia Lombardica dicta. Ed. Th. Graesse. Dresden, 1890.
- Stern 2006a: Stern, D. Der heilige Erasmus in der slavischen und byzantinischen Hymnographie. – In: Liturgische Hymnen nach byzantinischem Ritus bei den Slaven in ältester Zeit. Beiträge einer internationalen Tagung. Bonn, 7.–10. Juni 2005. Hrsg. H. Rothe, D. Christians. Paderborn–München–Wien–Zürich, 2007, 352–381.
- Stern 2006b: Stern, D. Die Vita des hl. Erasmus von Formia in den Grossen Lesemenäen des Metropoliten Makarij. – In: Iter philologicum. Festschrift für Helmut Keipert zum 65. Geburtstag (=Die Welt der Slaven, 28). München, 2006.
- Strecker 1978: Strecker, K. Vita S. Erasmi. – In: Monumenta Germaniae Historica. Poetae latini medii aevi. T. 5. Fas. 1–2. München, 1978.
- Tomaschek 1887: Tomaschek, W. Zur Kunde der Hämus-Halbinsel. 2. Die Handelswege im 12 Jahrhundert nach den Erkundigungen des Arabes Idrîsî. Wien, 1887.
- Μηνὶ Ἰουνίου 1741: Μηνὶ Ἰουνίου β' μνήμην ἐπιτελοῦμεν τοῦ Ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐράσμου τοῦ ἐν τῇ χειρουργίᾳ τῆς Ἀχρίδων. Ἐν Μοσχόπολει, 1741 [репр. Скопје, 1996].

ON THE HISTORICAL EVIDENCE IN THE SLAVONIC
OFFICE FOR ST. ERASMUS OF OCHRID (OF FORMIA)

Boyka Mircheva (Sofia)

St. Erasmus of Ochrid (of Formia) is one of the saints who are honored both in the West and in the East. In the Eastern Orthodox tradition he is revered mostly in the city of Ochrid and its surroundings. This practice has historical roots that go deep in the past – it was in the old city of Lukrida (Likrida, Lichnida, later known as Ochrida, now spelled Ochrid) where he preached the Christian Faith, baptized many people and worked his greatest miracle – the raising from the dead of the son of Anastasios, one of the city notables.

There is an *Office for St. Erasmus* in the Slavonic tradition and so far no Byzantine parallel has been found, so one can assume that it is the original text. In general, it follows the facts known from the Vita.

It is extremely interesting to note that the names of Ochrida, Ochrid and Lichnida are missing both in the Office and in the Vita. In the end of the 11th century (1070–1080) the Latin redaction of the Vita of St. Erasmus made by monk Giovanni di Gaeta (Pope Gelassius II) introduced the new name of the city – Ochrida. From this one can draw the conclusion that the text of the Slavonic Office was either written before the new name of the city was adopted, i.e. before the end of the 11th century, or it emerged on the basis of a Vita known to the author, who recorded an intermediate stage of the phonetic development of the name Lichnida into Ochrida.

The lack of facts in the Slavonic version may be attributed mainly to errors taken and omissions during the translation or the copying of the Vita and their absence in the Slavonic Office on their turn may be explained through these omissions. In any case, while, as Pope Gelassius II testifies, people in Formia and Italy in the end of the 11th century definitely knew about the cult of St. Erasmus in Ochrid, for the time being there is no evidence that in Ochrid (Lychnida < Lukrida, Likrida < Ochrida, Ochrid) people knew about the Formian's tradition. On the other hand, the variants of the toponyms Sirmium and Formia in the Slavonic version of the *Vita of St. Erasmus* are not due to a deliberate, purposeful interference in the text, but rather show mistakes some of which are found in the Greek text as well.

The fact that the text of the Office does not coincide with any of the sources about St. Erasmus along with the emotional and vigorous style of the work and the personal attitude expressed by the author suggest that it was most likely created in a place, where the cult of the saint was especially strong. This place is most likely Ochrid. The hypothesis that the cult had been introduced by way of written sources and that it became one of a local, Ochrid-based, importance only from the 13th century onwards, rests on the phonetic closeness between the names of Lukrida and Ochrid and is one of poor probability. The names are not similar and derive one from the other through history and the sources about St. Erasmus betray phonetic influence probably from Illirian (that is pre-Albanian) times. This fact can itself suggest that though there are no data about a developed Byzantine cult of the saint, from earlier times he had been revered locally as a protector by the Christians in the city.

